

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

**«Психолого-педагогічні читання імені професора
Євгена Петухова
(до 105-річчя становлення кафедри)»
06 жовтня 2023 року**

Матеріали Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої
освіти і молодих учених

Івано-Франківськ, 2023

Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету
(протокол від 27.11.2023 року № 4)

Психолого-педагогічні читання імені професора Євгена Петухова (до 105-річчя становлення кафедри): матеріали Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених 06 жовтня 2023 / за заг. ред. Л.Є. Петухової, Л.А. Пермінової, В.Л. Федяєвої. /Херсон – Івано-Франківськ, 2023, 90 с.

Редакційна колегія:

Петухова Л.Є., д.пед.н., проф., деканеса педагогічного факультету Херсонського державного університету.

Пермінова Л.А., к.пед.н. проф., завідувачка кафедри педагогіки, психології та освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Федяєва В.Л., д.пед.н., проф., професорка кафедри педагогіки, психології та освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету, заслужена працівниця освіти України.

Технічні секретарі:

Блах В.С., к.пед.н., доц., доцентка кафедри педагогіки, психології та освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Літварьова А.Д., ст.лаборантка кафедри педагогіки, психології та освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Рецензенти:

Янченко Т.В., д.пед.н., професорка, завідувачка кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін ННІ історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка;

Молнар Т.І., д.пед.н., доц., доцентка кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету.

Електронне наукове видання підготовлено за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Психолого-педагогічні читання імені професора Євгена Петухова (до 105-річчя становлення кафедри)», яка відбулась 06 жовтня 2023 року на педагогічному факультеті Херсонського державного університету (Херсон – Івано-Франківськ).

У тезах розкриваються актуальні питання дошкільної, початкової, соціальної та спеціальної освіти за напрямками: «Науково-педагогічна спадщина Євгена Петухова – погляд в майбутнє», «Соціальна ідентичність молоді в умовах військового стану», «Психолого-педагогічний супровід професійного зростання педагога», «Педагогіка партнерства запорука успішної діяльності», «Організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами», «Проблеми роботи з сім'ями в умовах війни та повоєнного часу».

Представлені матеріали можуть бути використані педагогами, вчителями, вихователями для підвищення ефективності організації освітнього процесу у закладах освіти та здобувачами освіти спеціальностей 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта», 016 «Спеціальна освіта» під час теоретичної підготовки та написання наукових робіт.

ISBN 978-617-7090-72-3

© ХДУ, 2023.

Зміст

Анісімова О. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ	5
Барна Х., Лупак В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО.....	8
Біляк О., Чекан О. РОЗВИТОК НАВИЧОК ЧИТАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	10
Блах В. ПЕДАГОГІЧНА ПРОСВІТА БАТЬКІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДОСЛІДЖЕНЬ ЄВГЕНА ПЕТУХОВА	12
Вайда А. КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ДИТИНОЮ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	15
Вєтрова А. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СІМЕЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	17
Вигоднер Д. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НУШ	20
Воляннюк А. МОТИВАЦІЯ В НУШ: РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА.....	22
Гаврилюк Т. АКТИВНЕ ВКЛЮЧЕННЯ БАТЬКІВ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДО У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	26
Голояд В. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У 2 КЛАСІ НУШ	28
Жукова Ю., Пермінова Л. ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ (PhD)	31
Кас'яненко О. ПРИНЦИПИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУП ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	33
Компаній Н. ВЗАЄМОДІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД.....	36
Лендел А., Мочан Т. ОСОБЛИВОСТІ ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	38
Лінтварьова А. ФАХОВА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В МОДЕЛІ ТРИСУБ'ЄКТНОЇ ДИДАКТИКИ	41
Химишинець Т., Мочан Т. УПРАВЛІННЯ ДОКУМЕНТООБІГОМ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	43

Мошенська І. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ НУШ	45
Поперечнюк І. РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ У ПЕДАГОГІЦІ ПАРТНЕРСТВА: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА ПРИНЦИПИ	48
Русин Н., Гирба К. ВЗАЄМОДІЯ ЗДО ТА СІМ'Ї ЯК УМОВА ПОВНОЦІННОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	51
Сергійчук В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	54
Сідун А., Швардак М. АЛГОРИТМ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	57
Фоміна І. ПСИХОЛОГО-КОРЕКЦІЙНІ МЕТОДИ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ПЕРІОД ВІЙНИ	59
Чекан О., Шкріба В. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	65
Djuraeva Umidakhon FORMATION OF MOTIVATIONAL COMPETENCE OF AN INDIVIDUAL IS A LEADING COMPONENT OF THE PROFESSIONAL GROWTH OF TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	68
Chudakova Vira INTEGRATIVE TOOLKIT FOR ENSURING THE PROFESSIONAL GROWTH OF A TEACHER BY IMPLEMENTING THE TECHNOLOGY OF FORMING PSYCHOLOGICAL READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITY - A LEADING FACTOR IN INDIVIDUAL COMPETITIVENESS	71
Chudakova Vira, Niyazmetova Iroda, Nurdavlatova Shakhnoza, Djuraeva Umidakhon FEATURES OF A COMPREHENSIVE STUDY OF THE COMPONENTS OF READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITIES OF TEACHERS AND THE ORGANIZATIONAL AND INNOVATIVE ENVIRONMENT OF THE ORGANIZATION: UKRAINIAN-UZBEK EXPERIENCE	76
Niyazmetova Iroda “FORMATION OF AN ORGANIZATIONAL-INNOVATIVE ENVIRONMENT” TO CREATE FAVORABLE CONDITIONS FOR PROFESSIONAL GROWTH OF TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	81
Nurdavlatova Shakhnoza ON THE RELEVANCE OF THE PROBLEM OF DEVELOPING PSYCHOLOGICAL READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITY AS THE BASIS FOR THE PROFESSIONAL GROWTH OF TEACHERS OF A PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION	85

Олена Анісімова
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

У тезах висвітлено виклики і перспективи реалізації педагогіки партнерства в сучасному освітньому просторі. Такий підхід розкриває широкі можливості для покращення якості освітнього процесу та формування у здобувачів освіти життєвої компетентності. Співпраця, взаєморозуміння та спільні зусилля є запорукою успішної реалізації педагогіки партнерства в освітній практиці.

Сучасна освітня парадигма постійно змінюється під впливом різних соціокультурних, технологічних та економічних факторів. Однією з ключових тенденцій є перехід від традиційної моделі освіти до педагогіки партнерства. Цей підхід спрямований на співпрацю між педагогом, дитиною, батьками з метою досягнення більш успішних освітніх результатів та розкриває широкі можливості для формування демократичного суспільства. «Входження України в європейський освітній простір зумовило додаткові виклики, поставило питання про підвищення конкурентоспроможності української освіти та знаходження нових сегментів формування освітніх послуг» [1].

Педагогіка партнерства сприяє розвитку громадянської культури. Здобувачі освіти навчаються поважати думки та права інших, вирішувати спільні питання, адаптуватися до змін та навчатися протягом усього життя.

У Словнику термінів і понять сучасної освіти поняття «партнерство» визначається так: «Партнерство – спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності учасників освітнього процесу. Навчальна взаємодія, заснована на партнерських відносинах, ставить дорослого й дитину в умови спільного пошуку, вільного вибору власних рішень задач, що виникають» [2, с. 134].

Розглянемо виклики та перспективи реалізації педагогіки партнерства в сучасній освіті.

Виклики перед педагогікою партнерства:

1. Культурні різниці та інклюзивність. Один із факторів, ускладнюючих впровадження педагогіки партнерства, є різниця в культурних, етнічних і соціальних характеристиках учасників освітнього процесу. Забезпечення інклюзивної освіти для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхньої специфічної потреби, стає важливим завданням, яке вимагає додаткових зусиль педагогів.

Культурні різниці є складною та багатогранною проблемою в сучасних освітніх закладах. Здобувачі освіти можуть представляти різні культурні та етнічні групи, відзначатися різними мовами, релігіями, традиціями і

світоглядами. Це створює унікальний контекст для навчання, але водночас може викликати певні конфлікти та непорозуміння. Педагогіка партнерства ставить завдання враховувати ці культурні різниці та розглядати їх як ресурс для освіти. Для цього необхідно сприяти відкритому діалогу та співпраці між різними культурними спільнотами.

Культурні різниці не повинні призводити до соціального або академічного відокремлення. Педагоги мають створювати умови для інклюзивного навчання, де кожен має можливість розвивати свій потенціал. Інклюзивність – важливий виклик перед педагогікою партнерства. Здобувачі освіти можуть мати різні особливості, зокрема фізичні, психологічні та навчальні. Педагоги повинні забезпечувати умови для доступності навчання для всіх, незалежно від їх потреб.

В реалізації педагогіки партнерства інклюзивність означає залучення всіх учасників освітнього процесу до спільної діяльності та співпраці. Це вимагає створення інклюзивного середовища, де кожен здобувач освіти має право бути долученим до певної соціальної спільноти.

2. Підготовка педагогічних працівників. Використання педагогіки партнерства передбачає певний рівень підготовки фахівців. Вони повинні бути здатні до співпраці, конструктивної комунікації та вирішення можливих непорозумінь та конфліктів. Освітні програми для навчання у закладах вищої освіти повинні враховувати ці вимоги суспільства.

Педагогіка партнерства передбачає зміну традиційної ролі педагога як авторитета, який однобічно передає знання, на роль співтворця освітнього процесу. Ця зміна вимагає нових навичок та підготовки, по-перше – комунікативних. Йдеться про вміння слухати, сприймати думки та ідеї здобувачів освіти, ефективно висловлювати свої думки, ідеї, рекомендації. Зміна ролі вчителя, вихователя, викладача та акцент на співпрацю може призвести до психологічного стресу, особливо для тих, хто звик до традиційних методів навчання. Педагоги повинні мати можливість отримувати психологічну підтримку та навчатися стримувати конфлікти, вирішувати проблеми та підтримувати у колективах позитивну атмосферу.

Заклади освіти поступово адаптують свої форми, засоби та методи навчання, щоб відповідати вимогам педагогіки партнерства. Це включає в себе введення курсів з розвитку комунікаційних навичок, психологічної підготовки, навичок soft skills тощо.

3. Зміна парадигми управління. Управління освітою також потребує зміни у контексті педагогіки партнерства. Замість централізованого підходу, де рішення приймаються виключно керівництвом, важливо створити механізми для залучення різних зацікавлених сторін (здобувачів освіти, батьків, стейкхолдерів, громадських організації, органів управління різних рівнів тощо) до процесу управління і прийняття рішень.

Стратегії навчання повинні формуватися спільно з урахуванням думок та потреб усіх зацікавлених сторін, що може призвести до складнішого та більш часовитратного процесу. Спільне прийняття рішень стає необхідним при забезпеченні ефективного та конструктивного обговорення, особливо коли

існують різні точки зору та інтереси. З'являється потреба підвищеної уваги до комунікації та досягнення консенсусу серед учасників, оскільки різні сторони партнерства можуть мати відмінні погляди та очікування.

Зміна парадигми управління освітніми установами визначається необхідністю зміцнення демократичних процесів. Адміністрація освітніх закладів повинна бути готовою до внесення змін у свою діяльність, сприяючи активній участі усіх стейкхолдерів у формуванні стратегій та політики навчання. Тільки така співпраця може забезпечити успішну реалізацію педагогіки партнерства та покращення якості освіти.

Розглянемо перспективи реалізації педагогіки партнерства.

1. Зростання мотивації та відповідальності. Педагогіка партнерства може сприяти зростанню мотивації здобувачів освіти до навчання, оскільки вони відповідають за власну освітню траєкторію.

Нова педагогічна парадигма є однією з перспектив реалізації педагогіки партнерства. Як результат – зростання мотивації та відповідальності здобувачів освіти.

Однією з ключових переваг педагогіки партнерства є зміна у сприйнятті навчання здобувачами освіти. Вони більше не розглядають себе як пасивних споживачів знань, а відчувають активними учасниками освітнього процесу, оскільки бачать зв'язок між своїми зусиллями та навчальними результатами.

Зростання мотивації та відповідальності створюють умови для активної залученості до освітнього процесу та розвитку навичок саморегуляції. Важливо враховувати, що цей процес може потребувати певного часу та підтримки педагогів та батьків. Він може мати позитивні довгострокові наслідки.

2. Розвиток критичного мислення та спроможностей до самооцінки.

Здобувачі освіти, залучені до спільного прийняття рішень та обговорення навчальних цілей, розвивають свої аналітичні та мисленнєві навички. Вони починають критично оцінювати і свою власну роботу, і роботу своїх однолітків.

Здобувачі освіти, які беруть участь у відкритому діалозі з іншими учасниками освітнього процесу, вчаться аналізувати інформацію, робити висновки, ставити запитання та висловлювати свої думки. Ці навички критичного мислення є ключовими у сучасному інформаційному суспільстві, де важливо вміти розрізняти правду від неправдивої інформації та аналізувати неоднозначні питання.

3. Підвищення якості освіти. Залучення всіх учасників освітнього процесу до співпраці може призвести до підвищення загальної якості освіти. Це дозволяє збагачувати навчальну програму, адаптувати методи навчання до потреб учнів та сприяє створенню більш інклюзивного освітнього середовища.

Педагогіка партнерства передбачає спільну відповідальність за якість освіти. Як наслідок – більш ефективне використання людських та освітніх ресурсів.

4. Готовність до життя в сучасному суспільстві. Сучасне суспільство стоїть перед численними викликами і змінами, вимагаючи від громадян нових навичок і підходів до життя та праці. У цьому контексті педагогіка партнерства

виявляється важливим інструментом формування готовності молодого покоління до життя в сучасному суспільстві.

Отже, педагогіка партнерства є важливим кроком у розвитку сучасної освіти, що сприяє покращенню освітнього процесу та готовності здобувачів освіти до життя в сучасному світі, формуючи ключові компетенції та розвиваючи громадянську культуру.

Список використаних джерел:

1. Освіта в Україні: виклики та перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2020/metod-zbirka-osvita-ta-covid-2020.pdf>

2. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад. : Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Северодонецьк, 2020. 194 с.

УДК 371.9:376.5:376.3(4/9)

Христина Барна

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету;

Вікторія Лупак

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Мукачівського державного університету

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО

Ми погоджуємося з провідною ідеєю З. Ленів, що «ключовими факторами на шляху до прогресивного втілення інклюзивної моделі навчання є відповідна фахова підготовка фахівців для роботи з дітьми з особливими потребами, наявність відповідного спеціального, методично обґрунтованого програмного забезпечення, яке б сприяло підтримці учнів з особливими потребами у загальноосвітньому просторі» [2, с. 121].

Аналіз зарубіжної та вітчизняної науково-педагогічної літератури підтверджує різноманітність підходів до підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільної освіти для роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Вчені та педагоги розглядають різні теоретичні та практичні аспекти цієї проблеми, і важливо враховувати цей різноманітний підхід для досягнення ефективної підготовки педагогів до роботи з дітьми в інклюзивному середовищі.

Практична реалізація інклюзивної моделі освіти опосередковано впливає на кадрову політику, включаючи формування професійного потенціалу

фахівців у галузі дошкільної освіти, які безпосередньо беруть участь в організації та забезпеченні ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища.

У той же час провідною метою створення гуманних відносин в інклюзивному середовищі є подолання усталених стереотипів щодо сприймання дитини як пасивного об'єкту виховання, творчого підходу до підбору методів і засобів навчання і соціалізації суб'єктів виховного впливу, а також реалізації командного (мультидисциплінарного) підходу.

Наприклад, деякі дослідники акцентують увагу на психологічній підготовці педагогів для розуміння індивідуальних потреб та можливостей кожної дитини з особливими потребами. Інші – підкреслюють важливість формування вчителями навичок роботи в команді та співпраці з іншими фахівцями, такими як логопеди, психологи, соціальні працівники тощо. Однак є такі, що розглядають аспекти адаптації навчальних програм та методик до потреб різних дітей з особливими потребами.

Таким чином, підготовка фахівців з інклюзивної освіти набуває актуальності, зростає відповідальність освітніх закладів за якісний освітній процес, за відповідний комплекс професійних компетентностей, зокрема «професійно-ціннісні орієнтації педагога, який працює з дітьми з особливими освітніми потребами; визнання цінності особистості дитини незалежно від її порушення; усвідомлення своєї відповідальності як носія культури та її транслятора для дітей з особливостями психофізичного розвитку; розуміння творчої сутності педагогічної діяльності з дітьми, що потребує великих духовних та енергетичних затрат тощо» [1, с. 626].

На нашу думку, обов'язковими є знання майбутніх фахівців про інклюзивне середовище в освітньому закладі, створення якого передбачає соціалізацію здобувачів освіти, тобто підготовку до самостійного життя.

Підготовка фахівців у галузі дошкільної освіти для роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища є важливою складовою загальної вищої педагогічної освіти. Для подолання цього виклику важливо розробити та впровадити спеціалізовані програми та курси для підготовки вчителів та вихователів, які мають працювати в інклюзивних середовищах. Також важливо підтримувати дослідження та обмін досвідом, що спрямовані на покращення підготовки фахівців у цій галузі, а також активно залучати педагогів до роботи над власним професійним розвитком у контексті інклюзивної освіти.

Отже, основні засади підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища мають вирішальне значення для забезпечення успішного розвитку дітей з різними особливими потребами та для підтримки їхнього включення у освітній процес. Це питання відкриває широкий спектр проблем і завдань, які стоять перед педагогічною спільнотою і системою дошкільної освіти в цілому.

Список використаних джерел

1. Бабакова О.С. Готовність педагогів до впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць IV Всеукраїнської*

науково-практичної конференції, присвяченої 210-річчю з дня заснування Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди / за загальною редакцією акад. Прокопенка І.Ф. Х.: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2014. С. 625-626.

2. Ленів З.П. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – № 28. С. 119-123.

УДК 372.5:811.111

Оксана Чекан

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету;

Олеся Біляк

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Мукачівського державного університету

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЧИТАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Практика роботи дозволяє констатувати: рівень розвиненості читацьких навичок, письма рідною мовою впливає на загальний розумовий розвиток дитини. Актуальним залишається питання сформованості відповідного рівня готовності дітей до самореалізації в мовному середовищі.

У дослідженні ми спиралися на Закон «Про дошкільну освіту», де наголошується про обов'язковість підготовки кожної дитини до систематичного навчання у школі. А Концепція Нової української школи наголошує, що «підготовка до шкільного навчання має бути спрямована на обґрунтування психічного розвитку особистості, зокрема психологічному обґрунтуванню процесу формування навчальних компетентностей здобувачів початкової освіти» [6].

Державний стандарт початкової освіти деталізує мету освіти на рівні початкової школи у розрізі формування мовленнєвої компетентності так: «Метою вивчення української мови та літератури, мов та літератур відповідних корінних народів і національних меншин є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного

самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей» [4].

У першу чергу, це читацька компетентність дошкільнят, яка дозволяє бути успішним у процесі навчання в початковій школі. У той же час читацька компетентність напряму пов'язана з комунікативною компетентністю, яка є передумовою у формуванні читацької. На думку А. Богуш, «показниками комунікативної компетентності є вільне використання мовних і позамовних засобів з метою спілкування у конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватись у ситуації спілкування, ініціативність під час спілкування» [2]. Наприклад, О. Марущак визначає комунікативну компетентність дітей як «інтегральну якість особистості, що виявляється в здатності формувати мотиваційно-ціннісну основу спілкування; оволодівати і застосовувати мовні знання, уміння й навички; встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми, використовуючи різні способи взаємодії; ефективно працювати в групах; володіти різними соціальними ролями» [7, с.16].

Слід зауважити, «читацьку компетентність молодшого школяра можна розглядати як комплексну характеристику особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку, володіє достатньо сформованою навичкою читання, читацькими вміннями та навичками; має здатність до читацької самостійності, самооцінки, самоконтролю, творчого розв'язання літературних завдань; сформованість інтелектуальних операцій для повноцінного сприймання й осмислення твору, творчих літературних здібностей» [5].

Ми погоджуємось з висновками О.Вашуленко, яка вважає, що «читацька компетентність інтегрує в собі такі компоненти:

- когнітивний (знання);
- комунікативний (слухання, читання, говоріння, письмо);
- ціннісний (оцінні судження і ставлення учня до прочитаного);
- діяльнісний (уміння, навички, способи діяльності);
- особистісно-творчий (мотиваційно-ціннісні ставлення, прагнення особистості до навчання, пізнання і діяльності)» [3].

У наш час зміст поняття «читацька компетентність» змінюється. Цьому причиною є швидке зростання обсягів, урізноманітнення форм, видів і змісту писемних текстів, що використовуються у 21 столітті. Через це «освіта в галузі читання зазнає в наш час суттєвого переосмислення: якщо ще донедавна її метою було передусім накопичення та засвоєння інформації, то нині йдеться про формування здатності особи працювати з будь-якими видами інформації, розуміти, належно осмислювати, оцінювати її та застосовувати відповідно до все більш складних особистих і суспільних потреб» [1].

Отже, розвиток навичок читання у здобувачів дошкільньої освіти є важливою складовою їх загального розвитку. Основні форми читацької компетентності визначають успішний старт під час освітнього процесу та формують мовленнєві здібності, необхідні для подальшого навчання та

комунікації. Забезпечення дошкільників можливостями для вивчення читання та письма відкриває двері до світу знань і сприяє їх розвитку. Педагоги та батьки повинні працювати разом, створюючи стимулююче оточення для дітей, де ці процеси розвиваються природно та цікаво.

Список використаних джерел

1. PISA: читацька грамотність Т. С. Вакуленко, 2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nuschool.com.ua/lessons/literature/pisa/index.html>
2. Богущ А. М. Базовий компонент дошкільної освіти. К.: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2012. 26 с.
3. Вашуленко О.В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Початкова школа, 2011 № 1. С. 48-50.
4. Державний стандарт початкової освіти-[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>
5. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2008. 280 с
6. Концепція нової української школи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
7. Марущак О.М. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики: Методичні рекомендації. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 134 с.

УДК [37.015.311+37.018.1]:37.064.1

Валерія Блах

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри педагогіки, психології

й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова

Херсонський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА ПРОСВІТА БАТЬКІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОСЛІДЖЕНЬ ЄВГЕНА ПЕТУХОВА

Ім'я професора Євгена Івановича Петухова назавжди пов'язано з історією педагогічної освіти Херсонщини, зокрема з історією Херсонського державного педагогічного інституту – тепер Херсонського державного університету. Багатогранний талант педагога проявлявся не тільки в науково-педагогічній діяльності в стінах рідного вишу, але й далеко за його межами.

Одним з напрямів діяльності Євгена Петухова поза межами навчального закладу було педагогічне просвітництво, зокрема й на промислових підприємствах міста Херсона та Херсонської області.

Важливим завданням виховання Євген Іванович вважав педагогічну просвіту батьків на виробництві та підвищення їхньої педагогічної культури.

Він наголошував на тому, що батьки в своїх сім'ях повинні здійснювати формування особистості людини майбутнього століття.

В своїх наукових працях педагог зазначав, що ідея педагогічної роботи з батьками не була новою в педагогіці, але в тогочасних умовах вона набувала нового значення, враховуючи у тому числі й формально-бюрократичний підхід до цієї проблематики в загальноосвітніх школах [1]. Він наголошував, що існуючі в школах «батьківські університети» зазвичай перетворювалися на лекторій, що мав випадковий та несистемний підбір тематики занять та лекторів.

Зазвичай після проведення таких лекцій проводилися батьківські збори, які були головною метою зібрання та які найчастіше відвідували матері та бабусі учнів й значно рідше батьки й дідуся. В окремих випадках слухачі чергувалися, що порушувало принцип систематичності отримання педагогічних знань.

Тому ідея створення комплексної системи педагогічної просвіти батьків, що включає їхню педагогічну підготовку саме на виробництві, була підтримана Є. Петуховим, розвинута й запроваджена на промислових підприємствах. Саме Херсонський целюлозно-паперовий завод (ХЦПЗ) став майданчиком для здійснення експериментальної роботи щодо впровадження системи педагогічної освіти батьків в умовах підприємства [1].

Разом з тим колектив науковців, очолюваний професором Є. Петуховим, під час проведення дослідження зіткнувся з певними труднощами, а саме: складність здійснення практичної організації занять педагогічного спрямування з робітниками підприємства, враховуючи змінність робіт, різний режим роботи в підрозділах комбінату, відсутність однаковості в організації трудової діяльності.

Вирішення цих питань потребувало гнучкості в організації занять з робітниками, забезпечення їхньої спрямованості на головні питання педагогічного просвітництва та його методики.

Першим завданням, яке було вирішено, це розробка структури педагогічного просвітництва, яка складалася з багатьох компонентів для забезпечення найбільш повного та глибокого рівня педагогічних занять робітників.

Колективом науковців на чолі з професором Є. Петуховим разом з адміністрацією ХЦПЗ та педагогами підшефної школи було розроблено схему спільних дій та створення об'єднання батьків, яке отримало назву «Психолого-педагогічний профілакторій».

Система педагогічної просвіти батьків в школі та на виробництві складалася з наступних елементів: в умовах заводу – це ознайомлення з інформацією педагогічного спрямування в батьківському об'єднанні та проведення педагогічного семінару у підрозділах підприємства; в школі – організація педагогічного лекторію, діяльність психологічної служби (консультаційного пункту).

Для комплексного підходу до запровадження означеної роботи з батьками пропонувалося проводити щомісячно на базі школи педагогічний лекторій за програмою, затвердженою педагогічною радою школи, батьківським комітетом

разом з представниками заводу. Ця програма повинна була стати базою для всіх елементів системи. Заняття на заводі повинні будуватися за аналогічною тематикою й відповідати єдиному календарному плану. До плану занять було запропоновано включити наступні теми: «Врахування вікових особливостей дітей у сімейному вихованні», «Навчальна праця школяра в сім'ї», «Виховання соціальної активності школярів в сім'ї», «Формування працьовитості дитини в сім'ї», «Батькам про правове виховання школярів», «Моральне виховання дітей у сім'ї», «Організація літніх канікул дитини батьками» тощо.

Євген Іванович вважав, що важливим елементом педагогічної просвіти робітників в умовах заводу була педагогічна інформація, що висвітлювалася шкільними педагогами за тематикою календарного плану для керівного складу батьківського об'єднання, представники якого, в свою чергу, просували цю інформацію з обраної тематики у своїх підрозділах.

Педагог рекомендував учителям готувати 10-15 хвилинні виступи з викладенням сутності проблеми та роз'яснити її категоріями сучасної педагогіки. Також серед рекомендацій було ознайомлення слухачів з останніми публікаціями за темою та надання практичних завдань для поглиблення розуміння обраної теми особисто робітниками.

Центральною ланкою в системі просвіти батьків, на думку Є. Петухова, був педагогічний семінар у підрозділах заводу, яким слід було охопити всіх робітників підприємства. Заняття повинні проводити досвідчені вчителі підшефної школи. Роботу зі слухачами було рекомендовано проводити у формі короткочасної дискусії за заздалегідь визначеними питаннями.

Для робітників готувалися методичні матеріали, в яких висвітлювалися питання виховання, причому викладення інформації здійснювалося у доступній формі з врахуванням особливостей читачів, більшість з яких не мали достатніх знань психолого-педагогічного спрямування.

Заключною ланкою в системі педагогічної просвіти батьків вчений вважав організацію діяльності психологічної служби, яка би здійснювала допомогу роботі батьківського комітету школи.

Отже, на основі взаємодії школи й промислового підприємства за активній участі науковців Херсонського педагогічного інституту на чолі з професором Є. Петуховим було розроблено та запроваджено своєрідний комплекс психолого-педагогічної підготовки робітників до виконання батьківських функцій. Створений на заводі «Психолого-педагогічний профілакторій» сприяв підвищенню загальної педагогічної культури батьків, посиленню відповідальності батьків за результати власної педагогічної роботи, розширенню кола педагогічних інтересів та зміцненню контактів зі школою, з педагогічним колективом, загалом сприяв підвищенню суспільної активності робітників.

Список використаних джерел

1. Разработка психолого-педагогических основ взаимодействия общеобразовательной школы и промышленного предприятия как фактора

УДК 371.132

Алла Вайда

вихователь-методист

Херсонського закладу дошкільної освіти №41
комбінованого типу Херсонської міської ради

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ДИТИНОЮ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Публікація розкриває можливості використання казкотерапії в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Казкотерапія є важливим інструментом партнерської взаємодії з дітьми дошкільного віку. Цей підхід сприяє розвитку різних аспектів особистості, включаючи соціальну компетентність. Застосування казкотерапії в педагогічній та психотерапевтичній практиці може стати ключовим фактором у вихованні психологічно стійких та емоційно збалансованих особистостей.

Використання казкотерапії в сучасному вихованні визначається необхідністю підтримки психічного здоров'я дітей. Застосування цього методу в закладах дошкільної освіти та в сімейному вихованні може сприяти емоційному, когнітивному, соціальному розвитку дитини.

У своїй науковій праці «Чарівне і корисне: про значення і цінності казки» психолог і психіатр Б. Беттельгейм провів дослідження класичної народної фантастичної прози. Аналізуючи усталені казкові мотиви, вчений прийшов до висновку, що казки та легенди володіють унікальною здатністю сприяти адаптації до мінливого соціокультурного середовища. Вони допомагають дитині подолати страх перед дорослим життям і майбутньою самостійністю, а також формують в ній відповідальність [3].

У 1970-х роках Д. Бретт розпочала впроваджувати в практику метод казкотерапії. Дослідниця створила цикл оповідань, в яких головна героїня, маленька дівчинка Анна, опиняється в складних ситуаціях. Сюжети цих оповідань базуються на реальних життєвих подіях, які зазвичай випадають на долю однолітків головної героїні.

На початку 20 століття в Україні з'явилися оригінальні терапевтичні казки М. Моліцької. З часом інші автори також почали створювати подібні видання для освітніх закладів та дитячих бібліотек. Ці твори стали важливим елементом в методології розвитку дітей та використовуються для підтримки їхнього психологічного та емоційного благополуччя.

Казкотерапія – метод психологічної корекції особистості дитини, який базується на використанні читання або прослуховування спеціально відібраних текстів народної фантастичної прози або літературних казкових творів. Цей

підхід є однією з форм бібліотерапії, спрямованою на покращення психічного стану та розвиток психосоціальних навичок у дітей.

У ранньому дитинстві казки відіграють невід'ємну роль у формуванні світогляду та виступають ефективним засобом психотерапії. Для педагогів, психологів і батьків важливо усвідомлювати, що вчасне виявлення проблем дитини і надання необхідної допомоги визначають подальший її розвиток.

У дошкільному віці розвиваються емоційні та соціальні аспекти особистості. Дитина в цьому віці формує свої перші соціальні зв'язки та опановує мовлення.

Проведення казкотерапії передбачає кілька напрямків. По-перше, вона сприяє усвідомленню дбайливого ставлення до оточуючого світу. По-друге, казки допомагають привчити дитину до особистої відповідальності за власне життя та щастя, надаючи при цьому важливість особистому вибору над впливом зовнішніх обставин. По-третє, казкотерапія допомагає дітям опанувати навички взаємодії із оточуючими людьми.

Використання казкотерапії в дошкільних закладах передбачає ретельний відбір казок та методик, враховуючи особливості вікової групи. Групові та індивідуальні заняття, побудовані на основі казкових сюжетів, стають ефективними засобами розвитку особистісних якостей та соціальних навичок дитини.

Терапевтичні казки впливають на усвідомлення загальноприйнятих морально-етичних норм і навчають виявляти та розуміти власні емоції. Такий комплексний підхід до казкотерапії сприяє гармонійному розвитку особистості дитини в період формування її основних цінностей та міжособистісних навичок.

Казкотерапія відкриває можливість для дитини емоційно реагувати на події, які розгортаються в історіях, та відчувати ідентифікацію з персонажами. Казки стають інструментом для формування моральних цінностей та засобом вирішення життєвих дилем. «Це можуть бути залишки психологічної травми, коли індивід знову й знову повертається до її початку, доходить майже до кульмінації – і тут зупиняється, немов прокидається. Дитина вважає, що якщо страшне місце минути, то настає гарна кінцівка, з'явиться світло, проблему буде вирішено» [1, с. 7].

Казкотерапія, як інструмент, дозволяє педагогам та батькам взаємодіяти з дітьми. Через обговорення казок, спільне тлумачення сюжетів та аналіз моральних висновків, створюється партнерська атмосфера. Це сприяє розвитку довіри та взаєморозуміння між дорослими та дітьми.

«Лише любов і терплячість дорослих здатні сформувати в дитини силу, впевненість та емоційну стабільність, з якою вона пізнаватиме життя. За допомогою казки вихователь може не лише задовольнити дитячу цікавість про гідне поведіння, а й навчити шанобливо ставитися до оточення. Важливо так організувати роботу, щоб дитина усвідомила зміст казки, щоб кожне моральне правило стало її власним моральним переконанням» [2, с.31].

Отже, казкотерапія сприяє емоційному вираженню та розумінню дитиною подій, які відбуваються в казковому світі. Через ідентифікацію з персонажами

казок, дитина розвиває свою емпатію та здатність співпереживати іншим. Цей психологічний процес сприяє формуванню соціальної компетентності та позитивних міжособистісних відносин. Як інноваційний психологічний підхід вона є ефективним інструментом для партнерської взаємодії з дітьми дошкільного віку. Її вплив на психоемоційний розвиток та формування міжособистісних відносин робить цей метод актуальним у сучасній педагогічній практиці.

Список використаних джерел:

1. Гедз Г. Казкотерапія. Структура робота з дітьми. Психолог дошкілля. №3 (104), березень 2018.С. 4-7.
2. Лохвицька Л. Казка вчить, як на світі жити, або вчимо творити добро через казку. Вихователь-методист дошкільного закладу, 2018. № 3. С. 25-33.
3. Bettelheim B., «Cudowne i pożyteczne. O znaczeniach i wartościach baśni», t. 1, tłum. D. Danek, Warszawa, 1985
4. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. К. : Видавничий Дім «Слово», 2004. 616 с.

УДК 37.01/.09

Анастасія Ветрова

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта»
Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СІМЕЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасне навчання молодших школярів на основі сімейної форми набуває особливої актуальності у сучасному освітньому середовищі. Ця стаття досліджує основні особливості та переваги організації навчання молодших школярів вдома, під керівництвом батьків та опікунів, зокрема в умовах дії воєнного стану та змін у підходах до освіти. Автор аналізує роль сімейного навчання у розвитку дитини, його вплив на соціальну та академічну успішність, а також надає рекомендації щодо ефективної організації цього процесу.

Актуальність дослідження особливостей сімейної форми навчання молодших школярів у сучасних умовах спровокована початком пандемії COVID-19 та початком воєнного стану в Україні. Широкомасштабне закриття шкіл та перехід до дистанційного навчання створили ситуацію, в якій батьки та опікуни стали активними учасниками процесу освіти. Розуміння впливу цієї форми навчання на дитину та її академічний розвиток є надзвичайно важливим для визначення оптимальних стратегій навчання. Дослідження актуально і для

вдосконалення співпраці між школою і сім'єю, щоб забезпечити найкращі умови для навчання молодших школярів в сучасних умовах.

Вакуленко С.М. зазначає, що загальні засади сімейної форми навчання молодших школярів в сучасних умовах включають створення сприятливого навчального середовища вдома, адаптацію навчального плану до потреб кожної родини, індивідуалізацію навчання для кожної дитини, використання різних методів навчання, включаючи традиційні та онлайн-ресурси, спільну роботу батьків і дітей над навчальними проектами, інтеграцію навчання в щоденне життя, наголос на розвиток навичок саморегуляції та самостійності, використання сучасних технологій для доступу до різних навчальних ресурсів, визначення критеріїв оцінювання та відстеження навчального прогресу, забезпечення можливостей для соціалізації дітей, врахування їхніх думок та побажань щодо навчання, створення балансу між навчанням та іншими сферами життя дитини, підтримку і взаємодію між батьками та вчителями, а також постійний зворотний зв'язок та адаптацію навчання відповідно до потреб і можливостей дитини та сім'ї [2].

Важливість в сучасних умовах організації сімейної форми навчання молодших школярів висвітлено в наукових працях таких дослідників: О. Безлюдний, С. Вакуленко, Л. Виготський, М. Денисенко, О. Кокун, Ж. Піаже, Л. Рубінштейн, В. Семиченко та ін [3, с. 76].

Важливість використання методів у сімейній формі навчання молодших школярів виявляється в тому, що ці методи допомагають створити навчальну атмосферу, яка відповідає потребам і можливостям кожної родини та кожної дитини. Вони дозволяють підходити до навчання і виховання індивідуально, враховуючи їхні особливості, інтереси та потреби. Використання методів також забезпечує гнучкість в навчанні, що дозволяє дітям розвиватися власними темпами та відкривати в собі потенціал.

Методи роботи в сімейній формі навчання молодших школярів можуть бути різноманітними, і вони зазвичай враховують індивідуальні потреби та особливості кожної родини. Ось деякі загальні методи, які застосовуються в такій системі навчання:

1. Індивідуалізована навчальна програма: батьки можуть створити індивідуальний навчальний план для своєї дитини, враховуючи її потреби, інтереси та рівень знань. Це включає в себе вибір підручників, навчальних матеріалів та методів навчання.

2. Змішане навчання: застосування різних методів навчання, таких як традиційні уроки, онлайн-курси, практичні вправи та ігри, щоб забезпечити різноманітність та інтерес у навчанні.

3. Спільні проекти: батьки та діти можуть працювати разом над навчальними проектами або завданнями, що сприяє розвитку співпраці та розв'язанню завдань як команди.

4. Залучення до щоденного життя: використання щоденних ситуацій і природних навколишніх умов для навчання. Наприклад, вивчення математики під час приготування їжі або вивчення природних наук в природному середовищі.

5. Розвиток навичок саморегуляції: діти вчаться керувати своїм часом та навчанням, ставлять перед собою завдання, встановлюють мету та самостійно відстежують свій прогрес.

6. Використання технологій: використання сучасних технологій, включаючи комп'ютери, планшети та інтернет, для доступу до онлайн-ресурсів, навчальних програм і комунікації з іншими освітніми ресурсами.

7. Оцінка і відстеження прогресу: визначення критеріїв оцінювання та ведення записів про навчальний прогрес дитини. Це може включати в себе оцінювання завдань, тестів, аналіз робіт та регулярний обмін інформацією між батьками і вчителем (якщо такий є).

8. Соціалізація: забезпечення можливостей для соціалізації дітей з однолітками та іншими дітьми через спортивні заходи, художні гуртки, групи інтересу та інші соціальні активності.

9. Зворотний зв'язок: спільний аналіз успіхів та труднощів у навчанні, враховуючи думку та побажання дитини щодо процесу навчання.

Ці методи дозволяють створити сприятливе та ефективне середовище для навчання молодших школярів в сімейній формі та враховують їхні індивідуальні потреби та особливості. Цей підхід допомагає створити індивідуальну навчальну програму, яка сприяє глибшому засвоєнню знань і навичок. Також, він стимулює розвиток саморегуляції та самостійності у дітей, оскільки вони беруть активну участь у визначенні своєї навчальної траєкторії та мають можливість вибирати методи, які їм найбільше відповідають [1].

Отже, сімейна форма навчання молодших школярів у сучасних умовах базується на цілому ряді важливих засад, які включають індивідуалізацію навчання, гнучкість в плануванні та використанні ресурсів, активну роль батьків у навчанні та вихованні дітей, використання сучасних технологій та підходів до оцінки прогресу. Ці засади сприяють створенню ефективного і комфортного навчального середовища для дітей та забезпечують їхній індивідуальний розвиток. Для успішної реалізації сімейної форми навчання важливо дотримуватися цих засад і забезпечувати баланс між навчанням та іншими аспектами життя дитини. Враховуючи індивідуальні потреби та особливості кожної родини, цей підхід може бути дуже ефективним і сприяти якісному навчанню та розвитку дітей.

Список використаних джерел:

1. Безлюдний О. І. Соціально-педагогічні основи сімейного виховання в Сполучених Штатах Америки та Україні : порівняльний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук : 13.00.01 Ч.: Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, 2013. 40 с.

2. Вакуленко С. М. Оптимізація сімейної політики в умовах сучасного українського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 "Спеціальні та галузеві соціології". Харків: 2007 . 20 с.

3. Денисенко М. В. Теорія і практика домашньої освіти в Україні у першій половині ХІХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Х.: Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2009. 21 с.

Діана Вигоднер
вчитель математики
Херсонського
навчально-виховного
комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня
школа I-III ступенів» №33
Херсонської міської ради

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НУШ

Цю статтю присвячено реалізації засад педагогіки партнерства для формування математичної компетентності учнів на основі Нової української школи. У роботі аналізуються методи та підходи до впровадження партнерських методів навчання в контексті математичної освіти, а також розглядаються результати експериментального використання цих підходів у сучасній шкільній практиці.

Актуальність даного дослідження полягає в необхідності адаптації освітніх підходів до сучасних вимог та потреб, зокрема, у важливості розвитку математичної компетентності учнів у контексті Нової української школи. Дослідження педагогіки партнерства як методу навчання математики надає можливість вдосконалити навчальний процес, активізувати взаємодію вчителя та учнів, а також сприяти розвитку критичного мислення та аналітичних навичок, що мають велике значення у сучасному світі.

Дослідження зосереджено на розгляді реалізації педагогіки партнерства для формування математичної компетентності учнів у контексті Нової української школи. В роботі аналізуються та досліджуються методи та підходи, що використовуються для впровадження партнерських методів навчання в процесі математичної освіти. Дослідження ставить за мету з'ясувати, як педагогіка партнерства може сприяти покращенню математичної підготовки учнів та їхньої здатності застосовувати математичні знання в різних життєвих ситуаціях [2].

В контексті дослідження педагогіки партнерства для формування математичної компетентності в умовах Нової української школи, «педагогіка партнерства» визначає собою методологічний підхід до навчання математики, який базується на співробітництві між учителем і учнями. У цьому контексті учні беруть активну участь у процесі навчання, спільно з вчителем визначають цілі, планують заняття, обговорюють математичний матеріал та спільно приймають рішення. Педагогіка партнерства виступає як засіб створення взаємовідносин, побудованих на рівності та взаємоповазі між учнями та вчителем.

«Математична компетенція» в даному контексті вказує на здатність учнів використовувати свої математичні знання та навички для розв'язання

математичних завдань та в реальних ситуаціях. Ця компетенція включає в себе розуміння математичних концепцій, здатність до логічного мислення, аналізу та вирішення проблем. Вона розвивається через активне навчання та практичне використання математики, що робить педагогіку партнерства важливим інструментом для формування цієї компетентності. У контексті Нової української школи, педагогіка партнерства допомагає учням активно залучатися до процесу навчання, розвивати свої математичні навички та вирішувати завдання у співпраці з вчителем, що сприяє формуванню їхньої математичної компетентності [1].

Також важливим аспектом є вивчення практичних результатів впровадження цих партнерських підходів у сучасній шкільній практиці та оцінка їх впливу на розвиток математичної компетентності учнів. Дослідження розглядає роль вчителя як співробітника та наставника, який сприяє активній взаємодії з учнями та спільному побудуванню математичних знань. Аналізується також важливість створення сприятливого навчального середовища для розвитку математичної компетентності, де учні мають можливість виражати свої ідеї та думки.

Здійснення педагогіки партнерства для формування математичної компетентності в умовах Нової української школи включає в себе ряд методів:

- Групова робота: учні діляться на малі групи і спільно вирішують математичні завдання та проблеми. Цей метод сприяє налагодженню взаємодії між учнями, обміну думками і спільному розв'язанню завдань.

- Проектне навчання: учні залучаються до створення математичних проектів або досліджень, що вимагають застосування математичних знань у реальних ситуаціях.

- Застосування ігор: використання математичних ігор та завдань для вивчення математики сприяє активному навчанню та розвитку критичного мислення.

- Діалог і обговорення: уроки математики структуруються так, щоб сприяти активному обговоренню математичних концепцій та розв'язанню завдань через діалог між вчителем і учнями.

- Самостійна робота: учні мають можливість самостійно вирішувати математичні завдання, що сприяє розвитку самодисципліни та вмінню аналізувати і розв'язувати проблеми.

- Інтерактивні технології: використання комп'ютерних програм, веб-ресурсів та інших інтерактивних засобів для навчання математиці, що робить процес більш захоплюючим та доступним для учнів.

- Автентичні завдання: використання реальних ситуацій та прикладів для навчання математиці, що допомагає учням бачити практичне застосування своїх знань.

- Оцінка та зворотний зв'язок: систематична оцінка навчальних досягнень учнів та надання їм зворотного зв'язку для стимулювання самооцінки та покращення навчання.

•Співпраця з батьками та громадою: взаємодія з батьками та громадськістю для спільної підтримки учнів у формуванні математичної компетентності та створення оптимальних умов для навчання.

Ці методи сприяють активному, інтерактивному та партнерському навчанню, сприяють розвитку математичної компетентності та підготовці учнів до викликів сучасного світу [3].

Отже, робота підкреслює важливість реалізації педагогіки партнерства у формуванні математичної компетентності учнів в умовах Нової української школи. Результати аналізу та досліджень показали, що партнерські методи навчання сприяють активізації навчального процесу, залученню учнів до спільного конструювання знань, а також розвитку їхньої математичної компетентності.

Робота підтверджує важливість сприяння розвитку критичного мислення та аналітичних навичок учнів через партнерські методи, а також підкреслено, що створення сприятливого навчального середовища та залучення батьків та громади є важливими чинниками у досягненні цієї мети. Результати дослідження можуть служити підґрунтям для подальших педагогічних практик та розвитку математичної освіти українських шкіл в контексті Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Довгий.О. Формування математичної компетентності учнів початкової школи як педагогічна та освітня проблема. Л.: Молодь і ринок, 2021. №10. С. 192 – 196.

2. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства–основні ідеї, принципи та сутність. К.: Основа, 2017. С. 85-88.

3. Новицька Є.О. Педагогіка партнерства в умовах НУШ. К.: Нова українська школа: початок реформ, 2020. С. 172-174.

УДК [159.947.5:373.3.014.3]:37.064.1/.2-021.23

Анастасія Волянюк

викладач кафедри педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет

МОТИВАЦІЯ В НУШ: РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

У тезах доповіді висвітлено роль педагогіки партнерства у розвитку мотивації учнів початкової школи. Проаналізовано концепцію Нової української школи на предмет партнерської взаємодії учасників освітнього процесу, зокрема – вчителя, учнів та батьків. Висвітлено основні аспекти педагогіки партнерства, що сприяють розвитку мотивації.

Концепція «Нова українська школа», реалізація якої розпочалась 2017 року, була спрямована на сучасну та інноваційну реформу освіти в Україні, включаючи в себе підходи до навчання та виховання, які відповідають вимогам сучасного суспільства. В попередніх дослідженнях ми дійшли висновку, що «реформування шкільної освіти відбулось зокрема через невідповідність методів та прийомів навчання інтересам учнів, через відсутність мотивів педагога до постійного розвитку й вдосконалення» [1, с.396]. У цій концепції відводиться важлива роль педагогіці партнерства, яка ставить учня в центр навчального процесу та акцентує на співпраці між вчителем і учнем. Особливо актуальним питання розвитку мотивації у контексті педагогіки партнерства виявилось під час впровадження дистанційного та змішаного форматів навчання – під час пандемії та воєнного стану.

Педагогіка партнерства в контексті Нової української школи розглядається як ключовий підхід до покращення якості освіти та підготовки учнів до життя в сучасному суспільстві. Вона сприяє розвитку креативності, самостійності та відповідальності учнів, а також формує навички співпраці та комунікації, які є важливими для їхнього успіху у майбутньому.

Педагогіка партнерства є одним із ключових принципів НУШ. Вона передбачає, що вчитель і учень є рівноправними партнерами в освітньому процесі. Учень є активним учасником навчання, він має право на власну думку і позицію.

У концепції НУШ педагогіка партнерства висвітлена в наступних положеннях:

1. Учень є суб'єктом навчання. Він має право на власну думку і позицію, він є активним учасником освітнього процесу.

2. Вчитель є фасилітатором навчання. Він створює умови для активного пізнання учнями навколишнього світу, він допомагає їм розвивати свої здібності і таланти.

3. Батьки є партнерами школи в освітньому процесі. Вони мають право брати участь у житті школи, вони співпрацюють з вчителями для успішного навчання своїх дітей [3].

Зауважимо, що на інформаційних ресурсах підтримки НУШ зазначено, що підґрунтям педагогіки партнерства у концепції є погляди Василя Сухомлинського через тріаду «школа – сім'я – громадськість» [2]. Отже, партнерська взаємодія у шкільній ланці освіти заснована на українських педагогічних традиціях. Зосередимо нашу увагу на методах та прийомах, за допомогою яких педагогіка партнерства реалізується в НУШ:

- Використання інтерактивних методів навчання. Інтерактивні методи навчання дозволяють учням активно брати участь у навчальному процесі.

- Залучення учнів до проектної діяльності. Проектна діяльність дозволяє учням застосовувати отримані знання і навички у реальному житті.

- Використання елементів гри в навчанні. Гра є природною для дітей формою навчання. Вона допомагає учням засвоювати нові знання і навички у цікавій і захоплюючій формі.

- Співпраця вчителя з учнями та батьками. Вчитель, учні та батьки працюють разом для досягнення спільних цілей.

Реалізація педагогіки партнерства в НУШ сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання, розвитку їхніх здібностей і талантів, а також створенню в школі атмосфери довіри і взаєморозуміння.

Отже, основними аспектами педагогіки партнерства, як одного з ключових компонентів концепції НУШ можна зазначити такі:

1. Активна участь учнів: Нова українська школа підтримує ініціативність учнів та створює умови для їхньої активної участі в навчальному процесі. Учні відчувають себе активними учасниками навчального процесу та мають можливість впливати на своє навчання, що в свою чергу сприяє розвитку мотивації.

2. Індивідуалізація навчання: Концепція НУШ підтримує індивідуалізацію навчання, тобто адаптацію навчального процесу до потреб і інтересів кожного учня. Вчителі стають партнерами учнів у визначенні найкращих шляхів досягнення освітніх цілей. Потреби та інтереси є компонентами мотиваційної сфери.

3. Розвиток критичного мислення та творчості: Педагогіка партнерства в НУШ сприяє розвитку критичного мислення, аналізу та творчості учнів. Вчителі стимулюють учнів досліджувати світ, розвивати власні ідеї та рішення проблем.

4. Співпраця між вчителем і учнем: Вчителі виступають як наставники та партнери, які спільно з учнями визначають шляхи навчання та розвитку. Вони підтримують комунікацію, відкритий діалог та взаєморозуміння.

5. Використання інтерактивних методів: НУШ акцентує на використанні інтерактивних методів навчання, які сприяють активній участі учнів у процесі навчання та співпраці.

У контексті Нової української школи (НУШ) підходи до розвитку мотивації учнів також відіграють важливу роль. Ось як вони висвітлені:

1. Індивідуалізація мотивації: Підходи НУШ відділяють індивідуальний підхід до кожного учня. Вони враховують, що мотивація кожного учня є унікальною. Вчителі повинні створювати умови для виявлення та розвитку індивідуальних мотиваційних факторів кожного учня.

2. Активна участь учнів: НУШ ставить акцент на активній участі учнів у навчальному процесі. Учні мають бути залучені до прийняття рішень та визначення своїх навчальних цілей, що може позитивно вплинути на їхню мотивацію.

3. Практичність і зв'язок із життям: Підходи НУШ спрямовані на забезпечення зв'язку між навчанням і реальним життям. Уроки мають бути практичними і застосовними, що може підвищити мотивацію учнів, оскільки вони бачать користь у здобуванні знань.

4. Розвиток критичного мислення і саморегуляції: Підходи НУШ підтримують розвиток навичок критичного мислення та саморегуляції учнів. Вони сприяють формуванню в учнів умінь визначати свої цілі, планувати свою діяльність та вимірювати свій успіх.

5. Співпраця із батьками: Підходи НУШ також передбачають активну співпрацю між вчителями та батьками. Батьки можуть впливати на мотивацію своєї дитини до навчання та спільно з вчителями створювати сприятливі умови для розвитку мотивації.

6. Зворотний зв'язок та оцінка: Важливий елемент підходів НУШ - надання зворотного зв'язку учням щодо їхнього навчання та досягнень. Відкрита та конструктивна зворотна інформація може стимулювати мотивацію для подальших зусиль.

7. Засоби інноваційного навчання: Використання сучасних технологій та методів навчання, таких як відеоуроки, інтерактивні платформи тощо, може зробити навчання більш привабливим для учнів і підвищити їхню мотивацію [3].

Ці підходи спільно сприяють створенню стимулюючого навчального середовища, в якому учні відчувають себе активними учасниками освітнього процесу та мають позитивну мотивацію до досягнення навчальних цілей.

Отже, педагогіка партнерства в НУШ – це підхід до навчання, який ставить учня в центр освітнього процесу та передбачає активну співпрацю між вчителем, учнем і батьками. Педагогіка партнерства у Концепції НУШ спрямована на розвиток в учнів таких мотиваційних факторів, як інтерес до навчання, відчуття самовизначення, віра в свої сили та здатність досягати успіху.

Список використаних джерел:

1. Волянюк А. Вмотивований вчитель – рушій позитивних змін у сучасній системі освіти України. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 13-14 квітня 2023 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2023. С.396-398.

2. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення: 27.09.2023)

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 03.10.2023)

Тетяна Гаврилюк
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Херсонський державний університет

АКТИВНЕ ВКЛЮЧЕННЯ БАТЬКІВ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДО У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Тези висвітлюють проблему активного включення батьків до освітнього процесу ЗДО у період воєнного стану; теоретично та практично окреслюють можливості покращення організації партнерської взаємодії між батьками, дітьми дошкільного віку та вихователями.

На сьогоднішній день актуальним питанням є включення батьків до освітнього процесу ЗДО. Наразі комунікація між вихователем та дітьми дошкільного віку, а також між вихователем та батьками ускладнена через воєнні дії на території України, котрі вимагали підписання Президентом України Володимиром Зеленським Указу № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Воєнний стан завжди є важким викликом для суспільства, зокрема для системи освіти, тому надважливим питанням сьогодення є покращення партнерських стосунків між учасниками освітнього процесу, а саме більш активним залученням батьків до нього. Проаналізувавши відповідні джерела, варто зазначити, що це стає ключовим фактором для того, щоб дитина дошкільного віку почувала себе спокійно та більш захищеною, тобто відчувала себе у безпеці. І це є ключовим аспектом, адже дошкільники є найвразливішою категорією, котра потребує особливої уваги та допомоги в адаптації [4].

На освітній процес впливає безліч факторів, з котрими раніше не стикалася система освіти в Україні. Більшість державних закладів дошкільної освіти функціонують тільки у дистанційних та змішаних форматах, що значно впливає на розвиток дошкільників та їх підготовку, до того ж вимагає від батьків постійної присутності. Саме вони допомагають дітям організувати режим дня, своє робоче місце, підготувати відповідні матеріали для занять, а також налаштувати усі технічні пристрої. Родина постійно відчуває за психотравматичні наслідки воєнних дій. Від батьків залежить, як дитина буде почуватиметься у середовищі ЗДО та взаємодіяти з педагогами. Тому вони мають стати суб'єктами навчальної діяльності, адже тільки від їх розуміння важливості виховання дошкільника залежить успіх дитини у майбутньому [3].

У свою чергу заклади дошкільної освіти повинні створювати сприятливі умови для включення батьків в освітній процес, надавати їм потрібні ресурси для саморозвитку, розвитку дітей, доступ до навчальних матеріалів тощо. Низка нормативних документів та програм регулюють особливості взаємодії ЗДО з родинами. Проаналізувавши їх, можна зробити висновок, що більшість передбачають, що важливими завданнями партнерської взаємодії є популяризація серед батьків гуманних ефективних педагогічних концепцій, розширення уявлень батьків про дитину, а також про її можливості, задатки; не

менш важливим є той факт, що підхід до кожної сім'ї має бути індивідуальним [2].

Обов'язково треба враховувати, що воєнні дії на території країни негативно впливають на емоційний стан людини, а також є підґрунтям для стресових станів. Тому надзвичайну увагу педагогу потрібно приділити психологічній підтримці не тільки дітей, а й батьків.

Для того, щоб підвищити активність батьків в освітньому процесі, варто регулярно обговорювати з ними питання виховання дитини та детально пояснювати важливість кожного виду робіт на заняттях, розповідати про вплив їх на дитину та те, які можливості надасть це у майбутньому. Не потрібно оминати і постійне акцентування уваги на успіхах дитини під час навчання. Для кращого сприйняття батьками освітнього процесу можна визначити мету навчання для кожного з них. Ціль може бути різною. Наприклад, легка адаптація та підготовка до школи, розвиток ерудиції у дитини, соціалізація, можливість знаходити рішення у проблемних ситуаціях тощо. Бажання поглибити знання в одній конкретній області (мовленнєвий розвиток, елементарні математичні уявлення тощо) не заважає розвивати дитину всебічно та гармонійно, що значно підготує її до подальшого життя [1].

У процесі залучення батьків до освітнього процесу, педагогу потрібно використовувати всі можливості, котрі надає дистанційне навчання. Важливо давати відповіді на питання, котрі мають батьки, заохочувати їх цікавитися усіма справами своєї дитини. Так, наприклад, варто привчати родини дітей користуватися тільки якісною літературою з питань освітнього процесу, аналізувати та синтезувати прочитане. На випадок тимчасової відсутності можливості комунікувати з батьками, важливо створити власний додатковий інформаційний сервіс (наприклад, сайт, Telegram/Viber канал або чат-бот), в котрому батьки зможуть знайти професійну компетентну відповідь на найбільш розповсюджені питання з педагогіки, першої психологічної та медичної допомоги.

Неодмінно потрібно враховувати той факт, що під час воєнного стану навантаження на дитину та родину дитини має бути зниженим, таким, що передбачає мінімізацію стресу. Мається на увазі те, що об'єм домашніх завдань та спільної роботи колективу (наприклад, організація занять та інших заходів) має бути посиленою для кожного з учасників освітнього процесу. Перенавантаження у стресових умовах призводить до швидкої втомливості, апатії та вигорання, що ніяк не допоможе а ні вихователю, а ні батькам, а ні дитині дошкільного віку [4].

Найбільш правильним рішенням для спільної роботи будуть тренінги з обговоренням, а також елементами психологічної допомоги – дихальні вправи, вправи для абстрагування, арт-терапія тощо.

Отже, можна зробити висновок, що питання активного включення батьків до освітнього процесу ЗДО є одним з провідних у дошкільній педагогіці й потребує детального вивчення, тому що від цього залежить якість навчання та виховання дітей, їх розвиток, а також загальний результат у майбутньому. Нові умови потребують нових рішень, котрі педагоги мають знайти та впровадити

для того, щоб мати успішних та здорових вихованців.

Список використаних джерел:

1. Взаємодія ДНЗ та сім'ї. Уклад.: О. А. Рудік, І. В. Молодушкіна. Харків : Основа, 2013. 222 с.
2. Горбенко Н. А. Взаємодія закладів дошкільної освіти з батьками – співпраця заради майбутнього. Інноваційний розвиток освіти в Україні й зарубіжжі в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних процесів. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. 2019. С. 129-148.
3. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні. Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року
4. Семенова, Н. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 19–29.

УДК 378.018.43

Вікторія Голояд

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта»
Херсонський державний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У 2 КЛАСІ НУШ

Ця стаття розглядає можливості та важливі аспекти реалізації дистанційної форми навчання у другому класі загальної середньої школи (НУШ). Дистанційна освіта стала актуальною у зв'язку зі світовими подіями, такими як пандемія COVID-19, початок повномасштабного вторгнення в Україну і ця стаття висвітлює основні питання, які виникають при переході до дистанційного навчання в молодшому віці. Стаття розкриває методи та інструменти, які можна використовувати для забезпечення ефективності навчального процесу у другому класі, а також рекомендації для вчителів, батьків і учнів.

Актуальність дистанційної форми навчання в другому класі загальної середньої школи (НУШ) визначається необхідністю пристосування освітнього процесу до сучасних реалій. Пандемія COVID-19 наголосила на важливості альтернативних методів навчання, і дистанційна освіта стала обов'язковою у певних ситуаціях. Зміни в суспільстві і технологічний прогрес вимагають адаптації навчального процесу до сучасних вимог. Дистанційне навчання може забезпечити доступність освіти та індивідуальний підхід до навчання для молодших учнів. Розробка ефективних стратегій та методів для дистанційного

навчання у другому класі є актуальною задачею для освітніх спільнот у сучасному світі.

Загальні засади реалізації дистанційної форми навчання у другому класі загальної середньої школи (НУШ) визначаються потребами і особливостями молодших школярів та сучасними тенденціями освіти. Перш за все, індивідуальний підхід до кожного учня є важливою складовою дистанційного навчання. Вчителі повинні враховувати особливості розвитку кожного учня, його потреби та темп навчання. Забезпечення інтерактивності та залучення учнів до навчального процесу є однією з ключових задач. Використання відеоконференційних платформ та інших онлайн-інструментів дозволяє створити віртуальне освітнє середовище, де учні можуть спілкуватися, обмінюватися ідеями та спільно вирішувати завдання [2]. Теоретико-методичні засади дистанційного навчання розкрито в роботах таких науковців, як С. Березенська, Ю. Біляй, В. Ващенко, І. Герасименко, Н. Олійник, Т. Олійник, О. Рибалко, Є. Смирнова, П. Стефаненко, А. Хуторський та ін.

В. Биков зауважує, що для успішної реалізації дистанційної освіти у другому класі важливо забезпечити належний рівень підтримки вчителів та батьків. Вчителі повинні бути готові надавати консультації, відповідати на питання та контролювати навчальний процес. Батьки в свою чергу повинні допомагати учням у здійсненні навчальних завдань та стежити за їхнім академічним прогресом. Крім того, необхідно забезпечити доступ до необхідних навчальних матеріалів та технічних засобів, таких як комп'ютери, інтернет-з'єднання та інші засоби комунікації. Інфраструктура для дистанційного навчання повинна бути надійною та доступною для всіх учнів [1].

Під час впровадження дистанційної форми навчання у другому класі, слід враховувати особливості навчальних програм і методики, які підходять до вікових характеристик учнів. Необхідно підбирати відповідні навчальні матеріали та завдання, які стимулюватимуть інтерес і розвиток дітей. Також важливо забезпечити чітку структуру навчального процесу, з розподілом часу на заняття, перерви та домашнє завдання.

Проведений нами аналіз переваг і недоліків дистанційної форми навчання є важливим кроком у розробці стратегій та виборі рішень, спрямованих на покращення якості освіти та адаптацію до сучасних умов:

Переваги дистанційної форми навчання у другому класі:

1. Гнучкість: дистанційне навчання дозволяє учням навчатися вдома, що забезпечує гнучкий графік та зручність для батьків і учнів.

2. Розширений доступ до ресурсів: учні мають можливість використовувати Інтернет і онлайн-ресурси для поглиблення знань та додаткового навчання.

3. Самостійність: дистанційне навчання сприяє розвитку навичок самостійності та саморегуляції учнів, що є важливими уміннями для майбутнього.

4. Зручність для осіб з особливими потребами: дистанційне навчання може бути більш доступним для учнів із фізичними або іншими обмеженнями.

5. Безпека в умовах війни: учні можуть уникнути ризику для життя завдяки можливості навчатися вдома.

Недоліки дистанційної форми навчання у другому класі:

1. Соціальна ізоляція: учні можуть відчувати брак контакту з однолітками та вчителями, що може негативно позначитися на їхньому психосоціальному розвитку.

2. Відсутність нагляду: Молодші школярі можуть мати труднощі із саморегуляцією і надзвичайною залежністю від дорослих.

3. Обмежений доступ до практичних занять: деякі навчальні предмети, такі як мистецтво та фізкультура можуть бути складні для виконання вдома.

4. Технічні обмеження: не всі учні мають доступ до необхідної технічної інфраструктури, такої як комп'ютери та стабільний інтернет-зв'язок.

5. Відсутність моменту контролю: вчителі можуть мати обмежену можливість контролювати процес навчання учнів, особливо якщо вони не знаходяться в одному фізичному приміщенні.

Враховуючи ці переваги та недоліки, важливо збалансувати дистанційне навчання у другому класі, забезпечуючи оптимальні умови для розвитку учнів і їхнього навчального процесу. Реалізація дистанційної форми навчання у другому класі вимагає комплексного підходу, з урахуванням індивідуальних потреб учнів, підтримки вчителів та батьків, доступності необхідних ресурсів та методологічної відповідності вимогам вікових характеристик дітей [3].

У висновку важливо відзначити, що аналіз переваг і недоліків дистанційної форми навчання у другому класі є необхідним етапом для раціонального використання цієї методики. Цей підхід допомагає приймати обґрунтовані рішення та оптимізувати навчальний процес, забезпечуючи максимальну якість освіти для молодших учнів. Дистанційне навчання має свої переваги, такі як гнучкість та розширений доступ до ресурсів. Воно також може бути безпечним в умовах пандемії та більш доступним для осіб з особливими потребами. Однак цей підхід має і недоліки, такі як соціальна ізоляція, відсутність нагляду та технічні обмеження.

З цього висновку стає зрозуміло, що успішна реалізація дистанційного навчання у другому класі вимагає уважного розгляду всіх цих аспектів та збалансованого підходу, щоб надати учням максимально вигідні умови для навчання.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М. Технологія створення дистанційного курсу: навчальний посібник. Київ: Міленіум, 2008. 324 с. URL: http://dl.khpi.edu.ua/pluginfile.php/29481/mod_resource/content/1/TCDK-Kuharenko_PDF.pdf (дата звернення: 09.12.2020).

2. Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

3. Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти у вітчизняному контексті [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=3757>

УДК 372.881.111.1:378.147:004.738.5:378.126:61:001.891.572

Юлія Жукова
здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
Херсонський державний університет
Людмила Пермінова
докторка філософії з педагогічних наук,
професорка, завідувачка кафедри педагогіки,
психології й освітнього менеджменту
імені проф. Є. Петухова
Херсонський державний університет

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ (PhD)

Важливим компонентом формування комунікативної культури здобувачів освіти є англомовна комунікативна компетентність, без якої не можлива активна інтеграція України в освітнє товариство. Тому завданням сучасної вищої школи є підготовка висококваліфікованого та конкурентоспроможного фахівця, здатного швидко пристосовуватися до обставин життя, що швидко змінюються. «Формування культури якісного викладання, вивчення та використання англійської мови буде успішним за умови залучення всіх зацікавлених осіб... та чіткого усвідомлення... важливості активної підтримки цілей, визначених закладом вищої освіти у цьому напрямку, особистих переваг від оволодіння мовою». [1, с. 2]. У проєкті Закону України «Про застосування англійської мови в Україні» додано вимоги до рівня володіння англійською мовою науково-педагогічних працівників та наукових працівників в освітній сфері та збільшення вимог до рівня володіння мовою (про застосування англійської мови в Україні).

Дотримуючись законодавчих норм, практично всі освітні програми підготовки докторів філософії передбачають розвиток англомовної компетентності, зокрема і спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки, де англомовна комунікативна компетентність визначається як здатність спілкуватися англійською мовою в межах сфер, тем і ситуацій, використовуючи відповідний мовний та мовленнєвий матеріал. Формування такої компетентності включає: інтегрованість вивчення дисциплін (міжпредметна або міждисциплінарна інтеграція); використання аутентичних матеріалів та засобів навчання; інтерактивні форми навчання та розвиток критичного

мислення (використання інтерактивних методів, технологій та прийомів); вмотивоване навчання (формування мотивації до вивчення іноземних мов); комфортний психологічний та емоційний клімат (безпечний освітній простір); відсутність перенавантаження; створення англомовного середовища для реалізації комунікативного аспекту; використання мережі інтернет для забезпечення освітніх потреб.

Таким чином організація освітнього процесу в аспірантурі вимагає творчого підходу викладачів як до оновлення змісту відповідних курсів, так і до вмотивованості здобувачів освіти щодо володіння англійською мовою на рівні B2. Як відомо, мотивація на успіх у вивченні іноземної мови відбувається за рахунок активізації навчального процесу. Правильно організоване спілкування, слухання, говоріння допомагає здобувачам відчувати себе більш впевнено під час спілкування з носіями мови, проявляти інтерес до конструювання речень.

На сьогоднішній день існує багато моделей формування англомовної компетентності, зокрема більшість складаються з наступних складників (блоків): концептуально-цільовим, структурно-змістовим, технологічно-процесуальним, контроль-корекційним. Ми можемо додати мотиваційно-ціннісний та рефлексивно-оцінний блоки.

Практика навчання в магістратурі дає підстави стверджувати, що вмотивованість на саморозвиток, особистісний успіх, надихає здобувачів на відповідні кроки до опанування компетентностей, удосконалення досвіду дослідницької діяльності. А сучасний дослідник має багато виступів на конференціях, приймає участь у різноманітних форумах, є учасником гостьових лекцій, що вимагає знань з англійської мови. Тобто, щоб тебе зрозуміли, ти маєш спілкуватися мовою співрозмовника. Це стимулює на пошук першоджерел (наукових, літературних), які потім під час семінарських занять цитуються, аналізуються тощо. Здійснення пошуку та аналізу закордонних іншомовних джерел, дає можливість поглибити академічні знання.

Рефлексивно-оцінний блок передбачає систему діагностики з відповідним моніторингом успішності досягнень здобувачів освіти та необхідність усвідомлення своїх можливостей, раціональності підібраних засобів реалізації мети діяльності, психолого-педагогічних умов, середовищного фактору, що дозволяє адекватно оцінити свої можливості, спрогнозувати кінцевий результат діяльності та спроектувати індивідуальну освітню траєкторію.

Також, слід відмітити, що за останні чотири роки процес формування компетентностей, зокрема англомовної, значно ускладнюється спочатку умовами пандемії, потім військовим станом. Навчання переходить в дистанційний формат. Тоб-то умови, в яких опинилися всі учасники освітнього процесу кардинально змінилися. Практично: підвищився рівень самостійності здобувачів вищої освіти; зросла відповідальність за якість розробленого методичного, дидактичного забезпечення освітнього процесу; змінилися умови спілкування суб'єктів навчання («екранне» бачення викладача, як носія основної інформації, часто ускладнює сприйняття, часто не дозволяє виразити емоції тощо) також викладачам приходиться коректувати систему оцінювання досягнень здобувачів вищої освіти.

Слід підкреслити, що освіченість викладацького складу, напряду впливає на успішність кожного аспіранта. У практиці організації занять в аспірантурі Херсонського державного університету професори враховують міжпредметні зв'язки, що дозволяє інтегрувати отриману інформацію та активно застосовувати її на практиці. Наприклад, проводяться заняття англійською мовою за активною участю здобувачів, організуються дискусії за відповідних тем, індивідуальних проблем дослідження тощо. Безумовно, це вимагає спеціальної підготовки, але за результатами опитувань, яке проводить відділ якості освіти, більшість здобувачів вищої освіти задоволені як формами проведення занять, так і методами активізації пізнавальної діяльності. Спроби проведення нестандартних занять або ж їх фрагментів (у форматі «перевернутий клас») є досить корисними для комунікантів.

Таким чином, слід констатувати, що організація освітнього процесу в закладах вищої освіти під час підготовки майбутніх докторів філософії, має враховувати необхідність формування англомовної компетентності здобувачів з урахуванням середовищного фактору (умов організації); міжпредметних зв'язків під час визначення змістовної складової кожної дисципліни; форм, методів і засобів активізації навчальної діяльності; діагностики результативності сформованості англомовної компетенції. Викладачам слід вважати за необхідне в умовах дистанційної освіти впливати на мотивацію учіння, рефлексію здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України: наказ Міністерства України від 25.07.2023 р. №898. С.14.
2. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: наказ Міністерства України від 16.07.2018 р. № 776. С.25.
3. Про застосування англійської мови в Україні: проєкт Закону України від 12.07.2023 р. № 9432-1. С. 15.

УДК 373.2.091:376:721-021.311

Оксана Кас'яненко

кандидатка педагогічних наук, доцентка
кафедри педагогіки дошкільної та
спеціальної освіти
Мукачівського державного університету

ПРИНЦИПИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУП ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Як відомо, освітнє навчальне середовище є одним з найважливіших складових освітнього простору, яке побудоване на принципах універсального

дизайну. «У сфері освіти універсальний дизайн застосовують у закладах, де організоване чи планується організація інклюзивної форми навчання» [4]. Зрозуміло, освітнє середовище є відбитком всіх провідних принципів навчання, таких, які є платформою для самореалізації особистості. Тому результативність освітнього процесу залежить від правильно організованого освітнього середовища.

Визначення поняття «універсальний дизайн у сфері освіти розглядається як дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну» [3, 2]. Слід зазначити, що впровадження концепції інклюзивного навчання базується на конкретних його принципах. Ми погоджуємось з вченими, що «універсальний дизайн у сфері освіти [1]:

- формує філософію, що враховує потреби усіх учасників у процесі освітнього процесу;
- змінює стереотипи й підходи до викладання та навчання;
- змінює освітній процес і середовище, а не дитину;
- підтримує міждисциплінарний підхід за участі широкого кола фахівців;
- підтримує гнучкість програм, різні навчальні методики та проведення відповідного оцінювання, спираючись на різноманіття потреб дітей та їхню підготовку до опанування матеріалу» [1].

Ми виходили з положення про ефективності участі всіх дітей в освітньому процесі відповідно до їх особистих можливостей. Однак нами зауважується про універсальний дизайн як про процес, який підтримує кожного учня, надає впевненість у діях, самовираженні.

Слушним для нас є визначення універсального дизайну як «дизайну предметів, середовища, програм та послуг, покликаний зробити їх максимально придатними для використання всіма людьми, без необхідності адаптації чи спеціального дизайну»[6].

Спираючись на вище зазначене, слід констатувати, що «облаштування ігрової кімнати має відповідати віковим особливостям дітей, інтересам, можливостям. Обов'язково всі особливості мають бути конкретно аргументовані щодо перебування дітей у такого роду середовищі. «Облаштування групової кімнати, що ґрунтується на принципах УДО має надавати дітям максимальний доступ та можливостей для ознайомлення з матеріалами, взаємодії одне з одним та сприяти розвитку самостійності. Це гарно вдається через правильну організацію осередків діяльності» [1].

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти України, педагогічні працівники інклюзивної групи, спираючись на Типовий перелік обов'язкового обладнання, «самостійно вибирають наповнення освітніх осередків, дидактичних матеріалів, посібників та іграшок закладу дошкільної освіти. Розвивальне середовище групової кімнати відповідає принципам різноманітності, варіативності, доступності та забезпечує всебічний розвиток кожної дитини. Розвивальні іграшки та дидактичні матеріали виготовлені з безпечних для

здоров'я дитини матеріалів. Колір стін, стелі, підлоги та освітлення повинне відповідати санітарним нормам. Доцільно використовувати відповідний музичний супровід для дітей у групі. Важливою є наявність інтерактивної дошки та комп'ютеру, які можна використовувати у всіх освітніх зонах» [3].

«Право дитини на якісну освіту реалізується її доступністю для усіх дітей, включно із тими, що мають особливі освітні потреби. Про яку доступність мають пам'ятати батьки та педагоги в контексті створення освітнього середовища в умовах інклюзивного навчання? Передусім, це доступність самого закладу освіти. Важливим аспектом доступності освітнього середовища є доступні меблі. Наприклад, якщо дитина пересувається в інвалідному візку, то усі іграшки, навчальні матеріали мають розташовуватися так, щоб дитина могла їх дістати за потреби» [5].

Освітнє середовище включає у себе щонайменше два компоненти – фізичний і соціальний. Доступність останнього досягається за допомогою таких стратегій, як надання підтримки і заохочення з боку дорослих і однолітків. Також важливим аспектом доступності середовища є його постійність, яку можна забезпечити наявністю чіткого режиму дня, розміщенням меблів та матеріалів тощо.

Отже, застосування принципів універсального дизайну в дошкільну освітню сферу, означає не лише пристосувати умови для отримання якісної дошкільної освіти осіб з особливими освітніми потребами або вирішити питання архітектурної доступності, ця філософія набагато глибша: навчальний простір повинен бути комфортний і зручним для усіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Доступність та універсальний дизайн: навчально-методичний посібник. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. К. 2013. 128 с.
2. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3> (дата звернення: 04.10.2023)
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Загальні положення. URL: <https://studfiles.net/preview/5242153/page:16/>. (дата звернення: 04.10.2023)
4. Середовище, що належить дітям: poradnik для педагогів закладів дошкільної освіти. Наталія Софій, Юлія Найда. ЮНІСЕФ, ВФ «Крок за кроком», 2019. 66 с.
5. Третяк А. Універсальний дизайн в освіті. 2017. URL: <http://rcpio.ipro.kubg.edu.ua/?p=2414> (дата звернення: 03.10.2023)
6. Універсальний дизайн в освіті: для всіх чи для кожного? <https://naurok.com.ua/post/universalniy-dizayn-v-osviti-dlya-vsih-chi-dlya-kozhnogo>

ВЗАЄМОДІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Публікація присвячена висвітленню досвіду партнерської взаємодії педагогічного колективу, дітей та їх батьків в аспекті екологічного виховання та організації туристичних походів з метою ознайомлення з природою та історичними місцями рідного краю.

На дошкільний період припадає надзвичайно важливий етап становлення екологічної культури, пов'язаний із формуванням у дитини первісних уявлень про природу, виробленням емоційно-позитивного ставлення до неї, усвідомленням себе як частини природи, яка існує у нерозривній єдності з іншими компонентами довкілля. На цій основі у дитини виникає відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та внаслідок її дій у довкіллі [2 с. 10].

Дитина усвідомлює себе як частину природи, що існує у нерозривній єдності з іншими складовими довкілля. Це усвідомлення визначається не лише теоретичним знанням, але й власним досвідом взаємодії з природою.

На основі цих формувань у дитини виникає відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та внаслідок її дій у довкіллі. Це відчуття відповідальності є результатом усвідомлення нею власної ролі в системі взаємозв'язків з природою і визначає подальший розвиток її екологічного мислення та поведінки.

«Дошкільне дитинство – пора відкриттів. Адже навкруги стільки цікавого. Педагоги мають уже в дитячому садку ознайомлювати дітей з рідним містом, його видатними місцями та історією. Завдання важливе, проте непросте»[1].

Херсонський заклад дошкільної освіти №85 Херсонської міської ради понад 10 років працював над реалізацією педагогічного проєкту «Формування здорового способу життя шляхом ознайомлення дошкільників з географією, рідним краєм та елементами туризму в дитячому садку». Сьогодні, дитячий туризм – це візитна картка нашого закладу.

Зручне розташування закладу, а саме: паркові зони, сквери, стадіони, спортивні майданчики, зацікавленість батьків, активність та новаторство педагогів дають можливість як найповніше розкрити розуміння поняття «дитячий туризм» та значення його для здоров'я. Маємо цікавий досвід партнерської взаємодії в контексті організації екологічних проєктів та акцій.

«Екологічна акція є комплексом спланованих дій, спрямованих на досягнення конкретної мети, зокрема, формування екологічної культури, свідомості та світогляду серед дітей та дорослих. Цей процес не лише

визначається конкретними заходами, а й має стратегічну спрямованість на покращення екологічної обізнаності та поведінки учасників» [2 с. 412].

Екологічні акції призначені для формування екологічної свідомості, що включає у себе глибоке розуміння взаємозв'язків між людьми та природою, а також усвідомлення впливу людської діяльності на екосистеми. Цей аспект сприяє створенню усвідомленого підходу до природи та розумінню важливості сталого розвитку.

Невід'ємною частиною екологічних акцій є формування екологічного світогляду, який визначає загальний підхід людини до природи, збереження її ресурсів. Це передбачає усвідомлення важливості екологічних принципів у всіх аспектах життєдіяльності суспільства.

Екологічна акція виступає не лише як набір окремих заходів, але й як системний підхід до формування екологічної свідомості та культури, спрямований на стале вдосконалення відносин людини з природою [2 с. 413].

Знайти батьків-однодумців – це нелегка справа. Необхідно зацікавити їх справою, якою будуть займатися діти. Треба, щоб батьки самі були активними учасниками цих заходів.

При складанні плану роботи закладу практикуємо проведення анкетування серед батьків стосовно критеріїв оцінювання діяльності закладу, обговорюються нові ідеї та пропозиції, які враховуються при складанні плану роботи ЗДО на рік.

Сьогоднішні діти – це діти «Альфа» покоління: наполегливі й вимогливі, не терплять притискання з боку дорослих, не завжди прислухаються до вказівок і порад дорослого, натомість мають високу самооцінку і власну філософію життя.

Екскурсії, прогулянки, піші походи є складовою дитячого туризму та обов'язковим завданням освітньої лінії «Здоров'я та фізичний розвиток».

За ініціативи творчої групи педагогів та батьків у закладі створено туристичний майданчик. Він використовується для удосконалення основних рухів, відпрацювання елементів малого туризму (розкладання багаття, розгортання наметів, робота по ознайомленню з компасом, орієнтування на місцевості тощо).

На території закладу створено «Екологічну стежину», розміщено велодоріжки для прогулянок на велосипедах. На них розміщено дорожні знаки та місце зупинок.

Заклад дошкільної освіти спільно з батьками, є ініціатором проведення міських змагань, вело-заїздів метою яких було популяризація здорового способу життя та заохочення до активного відпочинку родин.

Такі заходи проводилися щорічно в парковій зоні нашого міста та охоплювали понад 500 учасників серед яких були батьки вихованців, студенти ХДУ, вихованці шкіл та дошкільних закладів.

Для плідної співпраці з батьками та громадськими організаціями було створено туристичний гурток вихідного дня «Ми – юні туристи», ціль якого заохочення цікаво та доцільно організовувати дозвілля.

Незважаючи на зміни, які внесла війна в освітній процес, ми залишаємося вірні своїм традиціям.

Туристична діяльність (віртуальна) залишається в програмі розвитку закладу, спільно з батьками вихованців, ми продовжуємо знайомити дітей з історією рідного краю, минулим та сьогоденням, за допомогою занять в онлайн-форматі розповідаємо про історію рідного краю, проводимо віртуальні екскурсії, цим самим, прививаємо любов до Батьківщини та почуття патріотизму.

Список використаних джерел:

1. Бондар Л., Баран О. Помандруй і відшукай, або як ми створили путівник рідним містом. Вихователь-методист дошкільного закладу. № 10, 2020. <https://emetodyst.expertus.com.ua/844272>

2. Методика ознайомлення дітей з природою: хрестоматія. Укладач Н.М. Горопаха. К. Видавничий Дім «Слово», 2012. 432 с.

УДК [373:005.58-048.94]:005-027.236(045)

Анастасія Лендел

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
011 «Освітні, педагогічні науки»

Мукачівський державний університет

Тетяна Мочан

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти

Мукачівського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Розкрито значення та сутність делегування повноважень. Окреслено ключові особливості, переваги та недоліки делегування повноважень в умовах сучасного закладу освіти.

Великий обсяг поточної роботи різного спрямування не дозволяє керівнику закладу освіти зосередитися на реалізації ключових управлінських функцій, що і спонукає його раціонально розподіляти час та делегувати частину своїх повноважень. Грамотне делегування керівником повноважень є важливою умовою ефективного освітнього менеджменту в сучасному закладі освіти. І, навпаки, наслідками недосконалого делегування в закладі освіти є дезорганізація освітнього та управлінського процесів [1].

Цінними з проблематики делегування повноваження є наукові доробки зарубіжних авторів Дж. Коллінза, С. Моріса і Г. Вілкокса, Б. Нельсона та П. Економі та ін.

Мета: окреслити особливості делегування повноважень в умовах сучасного закладу освіти.

Під делегуванням повноважень науковці розуміємо процес передачі керівником повноважень і відповідальності підлеглим, що покликаний забезпечити прийняття останніми на себе відповідальності за якісне і своєчасне виконання поставлених завдань. А повноваження, відповідно, це офіційно надане кому-небудь право на ведення певної діяльності, справи [3, с.15].

Делегування повноважень в сучасному закладі освіти є важливою стратегією управління, яка сприяє розподілу відповідальності та задач між різними членами педагогічного та адміністративного колективу. Цей процес допомагає оптимізувати роботу закладу та підвищувати ефективність виконання завдань. Ось деякі ключові особливості делегування повноважень в умовах сучасного закладу освіти:

1. Чіткість цілей і завдань. Перш за все, необхідно чітко визначити цілі та завдання, які потребують делегування. Це допомагає уникнути непорозумінь та сприяє ефективному розподілу відповідальності.

2. Відповідність здібностям і досвіду. При делегуванні повноважень важливо враховувати здібності та досвід працівників. Завдання мають бути підібрані так, щоб вони відповідали професійним навичкам та компетенціям кожного співробітника.

3. Довіра та взаєморозуміння. Важливо встановити довіру між тими, хто делегує повноваження, і тими, кому вони делегують. Це допомагає підтримувати позитивний робочий клімат і сприяє успішному виконанню завдань.

4. Моніторинг і звітність. Тим, хто делегує повноваження, важливо відслідковувати хід виконання завдань і отримувати звіти від відповідальних співробітників. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегію, якщо це необхідно.

5. Освіта і навчання. Заклади освіти повинні сприяти постійному навчанню та розвитку свого персоналу, щоб забезпечити їхню готовність до нових завдань та викликів, які можуть виникнути в процесі делегування повноважень.

6. Спільна комунікація. Важливо забезпечити відкриту та ефективну комунікацію між усіма сторонами, що беруть участь у процесі делегування повноважень. Це допомагає уникнути непорозумінь та конфліктів.

7. Мотивація та винагорода. Для стимулювання співробітників до виконання делегованих завдань важливо використовувати мотиваційні інструменти та відзначати їхні досягнення та успіхи.

У процесі аналізу можемо виокремити такі переваги делегування повноважень керівником закладу освіти: делегування дозволяє розподілити відповідальність та завдання між співробітниками, що поліпшує продуктивність і допомагає завершувати завдання швидше та ефективніше; делегування стимулює саморозвиток та самостійність співробітників, оскільки

вони отримують можливість брати на себе відповідальність і вирішувати завдання; різні співробітники можуть мати різні навички і досвід, і делегування дозволяє використовувати їхні здібності в належний спосіб; співробітники, які мають повноваження для прийняття рішень, більше схильні брати на себе ініціативу та шукати нові рішення; керівник може зосередитися на стратегічних завданнях та розвитку закладу, оскільки багато операційних завдань може бути делеговано іншим співробітникам.

Також наявні і недоліки процесу делегування повноважень: керівник може втратити частину контролю над процесами та результатами, якщо делегує повноваження недостатньо обдуманно; неправильно оцінюючи здібності своїх співробітників, керівник може надати їм завдання, які вони не зможуть успішно виконати; неясне формулювання завдань та очікувань може призвести до непорозумінь та помилок; співробітники можуть передати відповідальність одне одному, уникати вирішення проблем та виникає ризик несвоєчасного виконання завдань; делегування може призвести до помилок у виконанні завдань, якщо співробітники не мають необхідного досвіду чи підготовки.

Делегування повноважень – це важливий інструмент управління в освітньому закладі, і воно повинно бути збалансовано з урахуванням конкретних потреб та особливостей організації. Керівнику слід навчатися ефективно делегувати завдання, створюючи сприятливу атмосферу співпраці та взаєморозуміння між всіма учасниками команди. Правильне делегування може сприяти зростанню продуктивності, розвитку співробітників та покращенню результатів управління в закладі освіти [3].

Делегування повноважень в сучасному закладі освіти допомагає розподілити відповідальність та виконати різноманітні завдання більш ефективно. Цей підхід сприяє підвищенню продуктивності та розвитку управлінських та організаційних навичок учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук О.С. Забезпечення ефективності шкільного менеджменту через делегування повноважень. *Витоки педагогічної майстерності. Сер.: Педагогічні науки*. 2011. №8(1), С.154–162.
2. Моріс С., Вілкокс Г. Як досягти успіху в делегуванні повноважень: [пер. з англ.]. Київ: Британська Рада в Україні. 2000.
3. Швардак М. В., Галус О. М. Делегування повноважень як технологія ефективного педагогічного менеджменту. *Педагогічний дискурс*. 2021. Вип. 31. С. 14–20. doi: 10.31475/ped.dys.2021.31.02.

Анна Лінтварьова
здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
Херсонський державний університет

ФАХОВА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В МОДЕЛІ ТРИСУБ'ЄКТНОЇ ДИДАКТИКИ

У даній статті досліджується процес створення сприятливого та інтерактивного освітнього середовища для майбутніх фахівців дошкільної освіти. У цьому контексті третій суб'єкт, а саме освітнє середовище, вважається ключовим фактором, що впливає на навчання та розвиток студентів. Стаття також розглядає використання сучасних технологій та методів для створення сприятливого інтерактивного навчального середовища.

Актуальність даної теми полягає в тому, що підготовка фахівців дошкільної освіти має важливе значення для розвитку суспільства. Оскільки дошкільна освіта є першим етапом в навчанні дітей та впливає на їхні подальші успіхи в освіті, якість підготовки фахівців дошкільної освіти має вирішальне значення. Збільшенню рівня якості фахової освіти в ЗВО сприяє використання моделі трисуб'єктної дидактики. Загалом, актуальність даної теми визначається її важливістю для підвищення якості педагогічної підготовки та покращення процесу навчання дітей в дошкільних установах.

Важливість впровадження в освітній процес трисуб'єктного підходу та інструментарію у формуванні компетентностей майбутніх вихователів висвітлено в наукових доробках наступних дослідників: О. Анісімової, Н. Воропай, Л. Петухової, О. Співаковського. Науковиця Л.Є. Петухова висунула дефініцію «трисуб'єктна дидактика» та надала їй наступне трактування як: «один із напрямів педагогічної науки про найбільш загальні закономірності, принципи та засоби організації навчання, що забезпечує свідоме та міцне засвоєння системи знань, умінь і навичок у межах рівноправних взаємин учня (студента), учителя (викладача) та інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища.» [3, с. 76].

Фахова підготовка майбутніх вихователів з використанням інструментарію трисуб'єктної дидактики включає в себе використання спеціальних навчальних програм та веб-ресурсів для формування основних знань з педагогіки та психології дітей дошкільного віку. Важливою складовою є практика роботи з навчальними платформами та програмами для створення навчальних матеріалів, які студенти можуть використовувати в своїй майбутній роботі. Застосування відеолекцій та віртуальних навчальних середовищ допомагає створити інтерактивний навчальний процес та розвивати вміння здобувачів ефективно спілкуватися з дітьми. Роль інтерактивних тренажерів та мультимедійних матеріалів полягає в розширенні можливостей студентів для вивчення конкретних педагогічних методик та практик. Дистанційне навчання

та використання спеціальних платформ для комунікації допомагають студентам отримати практичний досвід у взаємодії з колегами та викладачами. Використання спеціальних програм для оцінювання та моніторингу навчальних досягнень студентів сприяє контролю та оцінці їхнього професійного зростання. Врахування індивідуальних потреб студентів та забезпечення доступу до індивідуальних навчальних ресурсів допомагає створити гнучкий та ефективний навчальний процес [1].

Підготовка майбутніх вихователів дошкільної освіти з використанням засобів трисуб'єктної дидактики включає в себе різноманітні методи, які сприяють покращенню їхньої професійної компетентності та готовності до роботи в дошкільних установах.

1. Використання віртуальних класів та онлайн-платформ для навчання, що дозволяють студентам отримувати доступ до навчального матеріалу в будь-який час та в будь-якому місці.

2. Створення інтерактивних відеоуроків та мультимедійних презентацій для навчання педагогічних навичок та методик.

3. Використання віртуальних лабораторій та симуляцій для вивчення особливостей розвитку дітей та взаємодії з ними.

4. Організація вебінарів та відкритих дискусій для обговорення актуальних питань у галузі дошкільної освіти.

5. Використання електронних підручників та навчальних програм для структурованого навчання та самостійної роботи студентів.

6. Створення блогів та ведення навчальних портфоліо для відстеження власного професійного розвитку.

7. Вивчення інформаційної грамотності та навичок вибору та аналізу навчальних ресурсів в інтернеті.

8. Впровадження проектного навчання, де студенти використовують ІКТ для створення та презентації своїх педагогічних проектів [2].

У підготовці майбутніх вихователів дошкільної освіти з використанням засобів трисуб'єктної дидактики застосування різноманітних методів грає важливу роль. Використання зазначених методів дозволяє створити інтерактивне та ефективне навчання, забезпечуючи студентам можливість набувати педагогічних навичок та знань, необхідних для успішної роботи з дітьми дошкільного віку. Важливо наголосити на необхідності постійного професійного розвитку студентів і ознайомленні їх з сучасними тенденціями у дошкільній освіті.

Отже, застосування різноманітних методів, включаючи віртуальні класи, вебіари, інтерактивні відеоуроки та інші форми навчання, розширює можливості студентів для засвоєння педагогічних знань та навичок. Завдяки використанню трисуб'єктної дидактики, майбутні вихователі мають можливість ефективно вивчати педагогічні методики, використовувати інноваційні підходи та розвивати навички роботи в сучасних дошкільних установах. Такий підхід допомагає підготувати компетентних та готових до викликів сучасної педагогіки фахівців дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Гора О. Освітнє середовище як фактор формування національної ідентичності студентів вищих навчальних закладів. К.: Витоки педагогічної майстерності, 2011. №29 С. 97–101.
2. Петухова Л. Є., Бальоха А. С. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів у моделі трисуб'єктної дидактики. К.: Гнозис, 2016. № 37. С. 453-462.
3. Петухова Л. Є. Трисуб'єктна дидактика в моделі інноваційного розвитку освітніх систем. Х.: Педагогічні науки, 2014. №65. С. 74-80.

УДК 37.091.113:373]:004.01

Тетяна Химишинець

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
011 «Освітні, педагогічні науки»
Мукачівський державний університет

Тетяна Мочан

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти
Мукачівського державного університету

УПРАВЛІННЯ ДОКУМЕНТООБІГОМ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Здійснено короткий теоретичний огляд упровадження електронного документообігу в закладах освіти засобами хмарних технологій. Виокремлено основні складові цього процесу. Виокремлено основні вимоги до електронного документообігу та переваги його впровадження.

Електронний документообіг в Україні в умовах сьогодення набуває особливого значення. Системне впровадження електронного документообігу у закладах освіти є одним із пріоритетних напрямів розвитку інноваційних та новітніх технологій, які забезпечують ефективне управління та контроль за документообігом і дозволяють досягти швидкості виконання документів та економії часу. Використання цифрових технологій (у тому числі, хмарних технологій) для організації документообігу стрімко розвивається у сфері сучасної освіти, адже сучасний світ був би неможливий без цифровізації [1].

Розвиток електронного документообігу розглядається в роботах І. Балагури, М. Величкевича, І. Вербовського, Л. Врочинської, С. Дідківської, С. Добровської, С. Кириленко, Л. Костенко, Л. Лисюк, Д. Махневич, І. Новіцької та ін.

Мета: здійснити теоретичний огляд упровадження електронного документообігу в закладах освіти засобами хмарних технологій.

Цифрова трансформація управління освітою та освітніх процесів загалом триває. Електронний документообіг тепер є не лише вимогою часу, а й законодавчою нормою. Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 08 серпня 2022 року № 707 "Про затвердження Порядку ведення ділової документації в електронній формі у закладах загальної середньої освіти", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 09 вересня 2022 року за № 1029/3836, усі заклади загальної середньої освіти зобов'язані організувати електронний документообіг та затвердити наказ про ведення ділової документації в електронній формі [1].

Управління документообігом в сучасному закладі освіти стає надзвичайно ефективним завдяки використанню хмарних технологій. Ці технології дозволяють закладам освіти оптимізувати процеси створення, зберігання, обміну та роботи з документами. Основні переваги цього підходу полягають у тому, що документи можна зберігати в онлайн-середовищі, що робить їх доступними з будь-якого місця та пристрою з підключенням до Інтернету [3].

Електронний документообіг в закладі освіти складається з ряду основних складових, які дозволяють організувати, зберігати та обмінюватися документами в електронному форматі. Основні складові цього процесу включають:

1. Електронні документи. Це цифрові версії документів, які створюються, обробляються та зберігаються в електронному форматі, наприклад, у форматах PDF, DOCX, архівів тощо.

2. Електронні платформи. Використання спеціалізованих програмних засобів або платформ для організації та керування електронними документами. Ці платформи зазвичай надають інструменти для завантаження, зберігання та обміну документами, а також функціональність для їхньої обробки та редагування.

3. Цифровий підпис. Цей інструмент використовується для підтвердження автентичності та цілісності електронних документів. Він гарантує, що документ не був змінений після підписання та вказує на особу, яка його підписала.

4. Безпека даних. Забезпечення безпеки даних у електронному документообігу включає в себе шифрування, аутентифікацію користувачів, управління правами доступу та захист від несанкціонованого доступу.

5. Захист від втрати даних. Регулярні резервні копії електронних документів та засоби для відновлення інформації в разі її втрати або пошкодження.

6. Доступність та спільна робота. Засоби, які дозволяють користувачам одночасно працювати з документами, спільно редагувати їх і обмінюватися коментарями, що полегшує спільну роботу педагогічних працівників, здобувачів освіти, їх батьків та інших учасників освітнього процесу.

7. Автоматизація процесів. Ця складова передбачає можливість автоматизувати певні процеси управління документами, такі як створення звітів, розсилка сповіщень, реєстрація вхідних документів тощо.

8. Звітність і аналіз. Засоби для створення звітів та аналізу даних, які допомагають приймати управлінські рішення і виявляти тренди в управлінні документообігом.

Організація цих складових допомагає сучасним закладам освіти покращити управління документообігом, забезпечуючи ефективну та безпечну обробку документів у цифровому форматі.

Впровадження електронної шкільної документації є ефективним рішенням для максимального залучення всіх учасників освітнього процесу. Основними вимогами до документообігу є уникнення дублювання і, найголовніше, забезпечення швидкого документообігу з мінімальними витратами часу і простими засобами [2].

Таким чином, модернізація управління закладом освіти засобами введення електронного документообігу має такі переваги, як автоматизація багатьох процесів, дебіюрократизація управління освітою, централізація баз даних та економія витрат на папір та друк. Впровадження електронного документообігу є ефективним рішенням для максимального залучення всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Махневич Д. С. Теоретичний огляд впровадження електронного документообігу в закладах загальної середньої освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2023. №112. С.177-189.

2. Хрипун В. О. Хмарні сервіси google як засіб управління освітньою діяльністю закладу дошкільної освіти : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.10 / В. О. Хрипун. Київ : Ін-т інформ. техн. і зас. навч. НАПН України, 2019. 349 с.

3. Shvardak M. Application of cloud technologies in pedagogical management. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. Vol. 82, №2, 312-322. DOI: 10.33407/itlt.v82i2.3927

УДК 37.091.3 : 37.018.7

Ірина Мошенська
учитель початкових класів
Херсонської гімназії №6
Херсонської міської ради

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ НУШ

У цій статті розглянуто значення педагогіки партнерства в умовах НУШ та її переваги для освітньої системи України. Узагальнено інформацію про вплив педагогіки партнерства в умовах Нової української школи на залучення учнів,

батьків та громадськості до навчального процесу, підвищення якості освіти та сприяння формуванню громадянських якостей учнів.

Сучасний стан реалізації засад педагогіки партнерства в умовах Нової української школи (НУШ) є вкрай актуальним напрямом педагогічних досліджень, адже реформа Нової української школи є однією з найважливіших і перспективних ініціатив в Україні. Вона передбачає систематичні зміни в навчальних програмах, методиках навчання, структурі школи та підходах до освіти загалом. Педагогіка партнерства є важливим інструментом для досягнення цілей цієї реформи. Важливою складовою НУШ є активізація учнівської ролі в навчальному процесі. Учні стають більш відповідальними за своє навчання. Провідною метою дослідження є розкриття значення та впливу педагогіки партнерства в контексті Нової української школи та сприяння подальшому розвитку освітніх практик, спрямованих на підвищення якості освіти.

У відповідь на сучасні вимоги освіти та прагнення покращити якість навчання, в Україні була запроваджена інноваційна концепція педагогічної системи – Нова українська школа (НУШ). Ця реформа передбачає ряд змін у навчальних програмах, методиках навчання, та вимагає від педагогів адаптувати свій підхід до викладання. Однією з ключових складових НУШ є педагогіка партнерства. *Педагогіка партнерства* – це підхід до навчання та виховання, який передбачає співпрацю між учнями, вчителями та батьками на рівних умовах. Вона базується на ідеї, що навчання – це спільний шлях вчителя і учня, які разом вивчають світ та набувають нових знань та навичок [1].

Умови НУШ передбачають перегляд навчальних програм і методик навчання з метою підвищення активності та самостійності учнів. Педагогіка партнерства стає ключовим інструментом у впровадженні цих змін:

- вчителі стають партнерами для своїх учнів, сприяючи їхньому активному залученню до навчального процесу. Вони створюють умови для співпраці, дозволяючи учням брати активну участь у виборі методів навчання та оцінюванні результатів.

- учні стають активними учасниками навчального процесу, вони мають можливість висловлювати свої ідеї, поставляти питання, розвивати критичне мислення та самостійність.

- батьки стають партнерами школи, беручи активну участь у навчальному процесі своєї дитини. Вони можуть сприяти вдосконаленню навчальної програми, відстежувати прогрес своєї дитини та співпрацювати з вчителями у вирішенні навчальних питань.

Черв'якова Н.І. в своїх дослідженнях питання партнерської взаємодії в НУШ звертає увагу на важливі принципи такі, як: «повага до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення один до одного всіх учасників освітнього процесу; діалог, взаємодія, взаємоповага, довіра у відносинах; розподілене лідерство, проактивність або інтернальність, право вибору і відповідальність за нього; рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей». [3].

Реалізація педагогіки партнерства в умовах НУШ може зіткнутися з деякими викликами, такими як відсутність підготовки вчителів до нового підходу, нестача ресурсів та обладнання для організації спільної діяльності учнів, та інші. Проте, з підходячими підготовкою, навчанням та підтримкою, ці труднощі можна подолати. При вдалому подоланні усіх викликів педагогіка партнерства в НУШ надає наступні переваги:

- розвиток критичного мислення: Учні, які беруть активну участь у навчальному процесі, навчаються аналізувати інформацію, висловлювати свої думки та розвивати критичне мислення.

- зміцнення взаємодії: Співпраця між учнями, вчителями і батьками сприяє створенню позитивного педагогічного середовища, де кожен відчуває підтримку та розуміння.

- розвиток особистості: Педагогіка партнерства допомагає кожному учневі розкрити свій потенціал, розвивати самостійність та віру в свої сили.

Педагогіка партнерства є ключовим компонентом Нової української школи, який сприяє розвитку активних, креативних та самостійних особистостей. Реалізація цього підходу потребує спільних зусиль учителів, учнів і батьків, щоб забезпечити якісну та сучасну освіту в Україні. Основні принципи педагогіки партнерства включають в себе:

Рівноправність: Учитель та учень виступають на рівних партнерських умовах. Вони спільно обирають цілі навчання, розробляють плани та оцінюють результати.

Співробітництво: Учасники навчального процесу працюють разом для досягнення спільних цілей. Учителі стають наставниками та партнерами в одній особі.

Активна участь: Учні активно беруть участь у власному навчанні, виражаючи власні думки, ідеї та ініціативу. Вони вчаться вирішувати проблеми та приймати рішення.

Зворотний зв'язок: Вчителі надають учням зворотний зв'язок щодо їхніх досягнень та надають рекомендації для подальшого розвитку.

Особистісний розвиток: Головною метою педагогіки партнерства є не лише засвоєння знань, а й розвиток особистості учня, його соціальних та емоційних компетенцій [2].

В умовах Нової української школи ці принципи стають основою освітнього процесу. Основними змінами є впровадження інтерактивних методів навчання, залучення учнів до розробки навчальних планів та програм, а також акцент на розвиток критичного мислення та творчих здібностей. Учителі стають не просто передавачами знань, а активними співробітниками у навчальному процесі. Вони підтримують ініціативи учнів, стимулюють їхню самостійність та розвивають навички самоорганізації.

Отже, педагогіка партнерства – це підхід до навчання та виховання, який акцентує на рівноправності, співпраці та взаємодії між учителями і учнями. Вона передбачає індивідуалізацію навчання, створюючи умови для відкритого обміну інформацією та ідеями, а також активну участь учнів у визначенні методів навчання та оцінюванні. Педагогіка партнерства сприяє розвитку

навичок саморефлексії і виховує демократичні цінності та активну громадську участь серед учнів.

Список використаних джерел:

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2006. 326с.
2. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства–основні ідеї, принципи та сутність. 2017. С. 85-88.
3. Черв'якова Н. І. Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього середовища Нової української школи. Х. : Вид. група «Основа», 2019. 312с.

УДК 37.091.3 : 37.018.7

Ірина Поперечнюк
директорка Херсонська загальноосвітня
школа І-ІІ ступенів № 41
Херсонської міської ради

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ У ПЕДАГОГІЦІ ПАРТНЕРСТВА: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА ПРИНЦИПИ

У тезах розкриваються основні аспекти та принципи педагогіки партнерства, йдеться про роль вчителя у цьому процесі. Педагогіка партнерства ґрунтується на співпраці між учнями, вчителями та батьками. Вони об'єднуються за спільними цілями і прагненнями, виступають як добровільні, зацікавлені, рівноправні учасники освітнього процесу та несуть відповідальність за його результати.

Українська освітня система в наш час вимагає створення надійних відносин між всіма її учасниками - школою, учнями, батьками та суспільством. Щоб побудувати цю довіру, нам необхідно активно працювати над створенням горизонтальних зв'язків та партнерством. Учні, батьки, вчителі та адміністрація школи – це всі рівноправні учасники освітнього процесу. Кожен з них має свої унікальні потреби та очікування. Тому ми повинні поважати гідність кожного та створювати умови для їх розвитку та співпраці.

Горизонтальні зв'язки між учнями, вчителями та батьками сприяють відкритому обміну інформацією та ідеями. Це допомагає зрозуміти потреби та інтереси кожного учня, забезпечити їм підтримку та створити сприятливе середовище для навчання.

Партнерство в освіті означає спільну відповідальність. Досягнення найкращих результатів – спільна мета, над якою працюють разом. Це може включати в себе обговорення цілей, планів, шляхів їх реалізації та вирішення проблем.

Зміцнення довіри в українській школі – процес, що вимагає часу та зусиль від всіх учасників освітнього процесу. Але це надзвичайно важливий крок для покращення якості освіти та розвитку молодого покоління.

Основою українського законодавства є міжнародні акти, такі як Всесвітня Декларація прав людини та Декларація прав дитини. Ці акти засновані на двох фундаментальних цінностях: перша – гідність людини, а друга – рівність.

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» визначає, що освітні заклади повинні працювати на основі педагогіки партнерства. Ця педагогіка ґрунтується на співпраці між учнями, вчителями та батьками. Усі вони об'єднуються за спільними цілями і прагненнями, виступають як добровільні, зацікавлені, рівноправні учасники освітнього процесу та несуть відповідальність за його результати.

Педагогіка партнерства передбачає істинно демократичний спосіб співпраці, який враховує різницю в життєвому досвіді та знаннях, але гарантує рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення та взаємну вимогливість. Метою партнерства між школою та батьками є інтеграція батьків у педагогічний процес, створюючи необхідні умови для активної участі у супроводі освітнього шляху дитини [2].

Ш. Амонашвілі так визначив завдання педагогіки партнерства: «зробити дитину нашим (дорослих – учителів, вихователів, батьків) добровільним соратником, співробітником, одноступенем у своєму ж вихованні, освіті, навчанні, становленні, зробити її рівноправним учасником педагогічного процесу, дбайливим і відповідальним за цей процес, за його результати» [1, с. 47].

Основні принципи педагогіки партнерства:

- повага до особистості (кожна сторона взаємодії повинна поважати гідність та права інших);
- доброзичливість і позитивне ставлення (спільна діяльність має базуватися на доброзичливості та позитивному ставленні одне до одного);
- довіра у відносинах (взаємна довіра є основою співпраці та спільного розвитку);
- діалог – взаємодія – взаємоповага (важливість відкритого діалогу та взаємодії між учасниками освітнього процесу, взаємоповага є необхідною складовою);
- право вибору та відповідальність за нього (право на вибір існує в парі з відповідальністю за цей вибір);
- горизонтальність зв'язків (відносини між учнями, вчителями та батьками повинні базуватися на рівноцінності та горизонтальності);
- рівність сторін (учасники освітнього процесу повинні розглядатися як рівні сторони, що мають однакове право на висловлювання своєї думки);
- добровільність прийняття зобов'язань (учасники повинні приймати зобов'язання та брати активну участь у спільних ініціативах);
- обов'язковість виконання домовленостей (усі домовленості та угоди між учасниками повинні виконуватися обов'язково).

Ці принципи педагогіки партнерства сприяють створенню сприятливого освітнього середовища, де учні, вчителі та батьки спільно працюють для досягнення якісної освіти.

Василь Сухомлинський віддавав своє серце ідеям педагогіки партнерства. Перед колективом, в якому працював педагог, було поставлено завдання: створити освітнє середовище, в якому кожна дитина справді буде щасливою. Це вимагало перегляду свідомості та самосвідомості, зміщення акцентів – від власних відчуттів і бажань педагогів до розуміння бажань, потреб і запитів самої дитини. Якщо більшість педагогів відчуває бажання змінюватися та розвиватися, завдання керівника полягає в створенні умов для розкриття кожної особистості – як дитини, так і педагога та батьків [3].

Отже, в контексті реалізації педагогіки партнерства перед педагогами постають наступні завдання: спрямування освітнього процесу на реалізацію творчого потенціалу і духовно-морального розвитку його учасників; заохочення батьків і учнів до спільної творчої діяльності, колегіальне обговорення та розв'язання складних педагогічних ситуацій; побудова освітнього процесу у відповідності з віковими та індивідуальними особливостями учнів; методичне і змістове оновлення викладання навчальних предметів відповідно до принципів педагогіки партнерства.

Список використаних джерел:

1. Амонашвили Ш. А. Размышления о гуманной педагогике М.: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1996. -496 с.

2. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>

3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1976.Т. 3 : Серце віддаю дітям ; Народження громадянина; Листи до сина. 1977. 668 с.

Надія Русин
старша викладачка кафедри
дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету
Каміла Гирба
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Мукачівського державного університету

ВЗАЄМОДІЯ ЗДО ТА СІМ'Ї ЯК УМОВА ПОВНОЦІННОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У тезах нами розкрито питання організації тісної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Визначено ґрунтовні нормативно-правові документи, в яких було відображено ідею взаємозв'язку суспільного та сімейного виховання. Створено перелік умов, що сприяють ефективізації роботи ЗДО з батьками. Також розкрито провідні завдання, методи та форми роботи з батьками.

Державна політика в сфері дошкільної освіти затверджує важливу роль сім'ї у вихованні молодшого покоління. Відображено ідею тісного взаємозв'язку сімейного й суспільного виховання дітей у нормативно-правових актах, а саме, у Законі України «Про дошкільну освіту» висвітлено основні принципи дошкільної освіти: «єдність виховних впливів сім'ї та закладу дошкільної освіти. У документі детально окреслено напрями співпраці ЗДО з батьками. Визначено, що батьки дітей дошкільного віку мають змогу активно долучатись до процесу організації процесу освіти в установі, зокрема, стосовно впровадження додаткових освітніх послуг» [2]. Окремо зазначимо, що у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні викладено, що «залучення батьків вихованців до взаємодії з вихователями сприяє формуванню особистості дитини дошкільного віку» [1].

Аналіз науково-методичних джерел дає нам змогу стверджувати, що «головними ініціаторами взаємодії мають бути вихователі закладів дошкільної освіти, адже вони володіють необхідними знаннями та вміннями щодо становлення особистості дитини впродовж дошкільного віку. Для того, щоб взаємодія вихователів та батьків мала результати, необхідно враховувати умови, за якими цей процес буде ефективним» [3, 4].

Сучасна дошкільна педагогіка підкреслює пріоритет сім'ї під час виховання дитини, що проявляється у різноманітні форм взаємодії, діапазоні цінностей, що їм освоюються.

Проте далеко не усі сім'ї повністю здатні реалізувати комплекс взаємодії з дитиною. Причини різні: одні – не хочуть виховувати дитину; інші – не вміють цього робити; треті – не розуміють, навіщо їм це потрібно. У всіх випадках потрібна кваліфікована допомога ЗДО. Зростання ролі освіти, яке

спостерігається в багатьох країнах світу, у тому числі й у нас, змінює ставлення до дитячих садків. Щоб ефективно виконувати педагогічну функцію, дошкільний заклад має переглядати зміст та якість освітньої роботи з дітьми, шукати шляхи впливу на кожну дитину. Це ставить педагогічний колектив перед необхідністю шукати в особі сім'ї союзника у вихованні дитини та створення єдиного простору для її розвитку. Нині у суспільстві відзначається підвищена увага до сім'ї із боку всіх соціальних інститутів. Це пояснюється об'єктивними процесами, що розвиваються у суспільстві: гуманізація та демократизація соціокультурні відносини, зростання розуміння пріоритетності сім'ї у розвитку, вихованні та соціалізації дітей. У різних контекстах звучить, що сім'я має, нарешті, стати у нашому суспільстві не просто цінністю, а цінністю номер один. У зв'язку з цим необхідно спрямовувати всі зусилля на відновлення сімейних систем, культивувати порозуміння у сім'ях, підвищувати педагогічну культуру батьків, удосконалювати виховний потенціал сім'ї.

Як відомо сучасні програми дошкільної освіти будуються з урахуванням Концепції дошкільного виховання, досягнень з психології та педагогіки. Однак батьки, які виступають соціальними замовниками освітніх послуг, часто не мають глибоких знань у цій галузі. Тому мета та завдання суспільного виховання повинні бути предметом детального обговорення, у ході якого педагогу необхідно донести до сім'ї своє бачення результату виховання дитини та узгодити її з педагогічними настановами батьків.

Дошкільне дитинство – це період, протягом якого дитина перебуває у повній залежності від дорослих – батьків, педагогів. Процес соціалізації у багатьох протікає нелегко. Тому неналежний догляд, поведінкові, соціальні та емоційні проблеми, що виникають у цьому віці, призводять до тяжких наслідків у майбутньому.

Одне з основних завдань, які стоять перед дитячим садком, – взаємодія із сім'єю для забезпечення повноцінного розвитку дитини, підвищення педагогічної культури батьків. Успіх такої взаємодії підвищує успіх сімейного, домашнього виховання.

Нерозуміння між сім'єю та дитячим садком всією вагою лягає на дітей. Не секрет, що багато батьків цікавляться лише харчуванням дитини, вважають, що дитячий садок — місце, де тільки доглядають дітей, поки батьки на роботі. І ми, педагоги, дуже часто зазнаємо великих труднощів у спілкуванні з такими батьками.

Як складно буває «достукатися» до тат та мам! Як нелегко часом пояснити їм, що дитину треба не лише нагодувати та гарно одягнути, а й спілкуватися з нею, навчити її думати, розмірковувати. Як змінити таке становище? Як зацікавити батьків у спільній роботі? Як створити єдиний простір розвитку дитини в сім'ї та ЗДО, зробити батьків учасниками виховного процесу? На жаль, досі у підході до виховання у батьків переважає подібна думка.

Як привернути увагу батьків до цінних порад вихователів, запобігти відчуженню сім'ї від ЗДО, педагогів – від сім'ї, сім'ї – від інтересів творчого та вільного розвитку особистості дитини?

Єдність у вихованні дітей забезпечує вироблення їх правильної поведінки, прискорює процес засвоєння навичок, знань та умінь, сприяє зростанню авторитету дорослих - батьків та вихователів в очах дитини. Основою такої єдності є педагогічні знання батьків, їхня поінформованість про роботу ЗДО. Таким чином, необхідно вибудувати діалог дитячого садка та сім'ї, заснований на співпраці, співдружності, взаємодопомозі та взаєморозумінні, щоб витрачені зусилля не відрізнялися настільки разуче від результатів виховання дітей.

Для здійснення успішної та повноцінної соціалізації дитини в ЗДО повинні дотримуватися наступних умов:

- зміст освітнього процесу має будуватися з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей дітей, цілісний розвиток дитини в єдності інтелектуально-афективного, у системі знань, досвіду здійснення діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до матеріалу, що вивчається;

- необхідно дотримуватись умов природовідповідності (обліку вікових, індивідуальних, особистісних особливостей дітей);

- потрібно виконувати умову наступності у взаємодії ЗДО та сім'ї для успішної побудови єдиного освітнього простору та забезпечення розвитку дітей. Батьки мають бути ознайомлені з перспективним планом роботи із ознайомлення дітей із соціальною дійсністю. Для цього щомісяця в батьківських куточках повинен розміщуватися перспективний план з теми, що вивчається, і пропонуватися рекомендації по роботі з дітьми: бесіди, екскурсії, спільні заходи.

У той же час слід підкреслити важливість становлення дитини в сім'ї, яке більш емоційне за своїм характером, зокрема можна схарактеризувати вплив сім'ї на дитину:

- Сім'я постає як основа почуття безпеки, забезпечує базисне її відчуття, гарантуючи безпеку дитини при взаємодії із зовнішнім світом, освоєння нових способів її дослідження та реагування. Крім того, близькі є для дитини джерелом втіхи у хвилини розпачу та хвилювань.

- Важливими для дитини стають моделі батьківської поведінки. Діти зазвичай прагнуть копіювати поведінку інших і найчастіше тих, із якими перебувають у найближчому контакті. Частково це свідомо спроба поводитися так само, як поводяться інші, частково це неусвідомлена імітація, що є одним із аспектів ідентифікації з іншим.

- Сім'я грає особливе значення у придбанні дитиною життєвого досвіду. Запас дитячих знань багато в чому залежить від того, наскільки батьки забезпечують дитині можливість займатися бібліотеками, відвідувати музеї, відпочивати на природі. Крім того, з дітьми важливо багато розмовляти.

- Сім'я виступає важливим чинником у формуванні дисципліни та поведінки у дитини. У батьків дитина вчиться тому, що їй слід робити, як поводитися.

- Спілкування у сім'ї стає взірцем для дитини, дозволяє виробляти власні погляди, норми, установки та ідеї. Розвиток дитини залежатиме від того, наскільки хороші умови для спілкування надані їй у сім'ї; розвиток також залежить від чіткості та ясності спілкування в сім'ї.

У сучасних умовах, коли діти дошкільного віку більше часу проводять у сім'ї, данні поради стають ключовими для виконання.

Висновки. Таким чином, залучаючи батьків до життя дитячого садка, активізуючи їх, спонукаючи до співпраці, вдається налагодити ефективну роботу, вирішуючи заплановані освітні завдання. У той же час, військовий стан в країні вимагає від батьків особливої відповідальності за виховання своїх дітей. Спільні педагогічно спрямовані заходи допомагають батькам усвідомити важливість своїх виховних дій і організувати виховний процес більш якісно.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) від 12 січня 2021 року.
2. Закон України Про дошкільну освіту від 31 березня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
3. Валентьєва Т. І. Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників Теоретикометодичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2013. Вип. 17(1). С. 121–128.

УДК [316.77:37.064.1/.2]:373.2.091

Вікторія Сергійчук

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» Херсонського державного університету

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття розглядає актуальність соціально-педагогічного партнерства в контексті дошкільної освіти України. Основний акцент статті зроблено на дослідженні важливості активізації партнерських взаємин між батьками, педагогами та іншими учасниками освітнього процесу. Розглядається вплив такого партнерства на ефективність дошкільної освіти та особистісний розвиток дитини.

Дошкільна освіта є важливою складовою загальної освітньої системи, яка визначає соціально-педагогічну співпрацю як ключ до успіху. Така модель базується на принципах взаємної поваги, ініціативності та рівноправності всіх учасників освітнього процесу. Важливим є розуміння того, що партнерство є не лише формою співпраці, а й потужним інструментом для особистісного та професійного розвитку. Взаємодія на основі партнерських відносин відкриває нові горизонти для розвитку компетентностей, самовдосконалення та взаємного збагачення досвідом. У полі особливої уваги активізація партнерських взаємин

між педагогами, дітьми, їх батьками. Це дозволяє забезпечити гармонійний розвиток дитини, залучаючи до цього процесу всі зацікавлені сторони.

Різні аспекти соціально-педагогічного партнерства у своїх працях розглядали зарубіжні психологи, зокрема: Л. Баккен, Н. Браун, В. Даунінг, С. Кемпбелл, А. Леві, Л. Срауф. Співпрацю між сім'єю та дошкільними закладами в аспекті розвитку партнерських відносин досліджували І. Апрелева, А. Богуш, В. Жуков, Г. Задорожний, О. Карпенко, С. Коляденко, К. Крутій, Т. Поніманська, А. Рибіна, М. Чепіль, І. Ящук та інші.

В умовах сучасних соціальних змін дошкільна освіта стає ключовим компонентом загальноосвітнього процесу. Соціально-педагогічне партнерство визначено одним із ефективних інструментів досягнення високої якості освіти.

Англійське слово «partnership» може бути інтерпретоване як:

- 1) статус партнера;
- 2) юридичні відносини у бізнес-співтовариствах;
- 3) тісна співпраця між учасниками із взаємовигідними правами та обов'язками.

Це поняття може бути асоційоване з такими словами як: співпраця, об'єднання, взаємодія, симбіоз [2, с. 174].

Згідно з поглядами І. Ящук, основа партнерства полягає у співпраці на основі спільних інтересів, добровільності та рівноправності учасників: «Соціальне партнерство – ключовий механізм підвищення якості освіти, де освітні заклади співпрацюють з різними суспільними інституціями» [4, с. 176].

Дослідниця І. Апрелева розглядає соціально-педагогічне партнерство у сфері освіти як відносини між педагогами, дітьми та їхніми батьками, які добровільно об'єднуються для досягнення спільних цілей виховання і навчання на основі взаємної поваги та співпраці. Основну роль у формуванні такої системи співпраці грає освітня установа [1, с. 9].

Науковці О. Карпенко та М. Чепіль вказують на важливість партнерства з початку перебування дитини в дошкільному закладі. Справжнє партнерство базується на взаємодії та співпраці. Коли діяльність здійснюється разом, це сприяє об'єднанню зусиль задля досягнення спільних цілей. Особливо важливим є партнерство між родинами дітей та вихователями, адже це сприяє реалізації життєвого потенціалу дитини. «Спільні погляди і дії батьків та вихователів забезпечують її комфорт та гармонійний розвиток у сім'ї, дошкільному закладі та серед однолітків» [3, с. 152].

Отже, соціально-педагогічне партнерство представляє собою унікальний зв'язок між освітніми установами та учасниками освітнього процесу, включаючи державні та місцеві органи управління, громадські об'єднання та сім'ї. Це спрямовано на координацію та виконання спільних інтересів. Щодо дошкільної освіти, партнерство виявляється у специфічній взаємодії дошкільних установ з усіма зацікавленими сторонами. Основний механізм такої взаємодії – соціальний діалог, через який партнери прагнуть знайти спільний підхід до актуальних питань. Безсумнівно, партнерство у системі освіти є дуже важливим для формування нового покоління, яке буде готове до викликів сучасного суспільства.

Важливість соціально-педагогічного партнерства в дошкільній освіті полягає в наступному:

1. Сприяння індивідуальному розвитку дитини. Через партнерство педагога, батьки та інші зацікавлені сторони можуть забезпечити дитині індивідуальний підхід, враховуючи її потреби та інтереси.

2. Об'єднання ресурсів. Партнерство дозволяє об'єднати матеріальні, інформаційні та людські ресурси для створення якісного освітнього середовища.

3. Взаємна підтримка. Партнерство створює платформу для обміну досвідом, знаннями та взаємної підтримки між учасниками освітнього процесу.

Серед найбільш ефективних методів реалізації соціально-педагогічного партнерства можна виділити: регулярні тематичні зустрічі-спілкування із залученням представників різних установ та органів, індивідуальні консультації із фахівцями, семінари та тренінги для батьків та інші спільні заходи.

Таким чином, соціально-педагогічне партнерство в дошкільній освіті є невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу. Використання цього інструменту допомагає створити оптимальні умови для розвитку кожної дитини, враховуючи її індивідуальні потреби.

Список використаних джерел:

1. Апрелева І.В. Соціально-педагогічне партнерство в освіті – сутність, основні ідеї. Теорія та методика навчання та виховання. 2021. № 51. С. 7-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2021_51_3 (дата звернення: 07.10.2023 р.).

2. Зданевич Л.В. Соціально-педагогічне партнерство у дошкільній освіті. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі : науковий журнал. 2022. № 81. С. 173-177. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpi.zp.ua/archive/2022/81/32.pdf> (дата звернення: 07.10.2023 р.).

3. Карпенко О. Є., Чепіль М. М. Педагогічне партнерство в закладах дошкільної освіти Польщі. Інноваційна педагогіка: науковий журнал. 2021. Вип. 31. Т. 2. 2021. С. 151-154. URL: [file:///C:/Users/ADMN/Downloads/innped_2021_31\(2\)__33%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/ADMN/Downloads/innped_2021_31(2)__33%20(3).pdf) (дата звернення: 07.10.2023 р.).

4. Ящук І.П. Основи соціального партнерства в навчально-виховному закладі у творчій спадщині В. Сухомлинського. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 176-180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2014_1.46_35 (дата звернення: 07.10.2023 р.).

Анастасія Сідун

здобувачка другого (магістерського)

рівня вищої освіти спеціальності

011 «Освітні, педагогічні науки»

Мукачівський державний університет

Маріанна Швардак

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки дошкільної,

початкової освіти та освітнього менеджменту

Мукачівського державного університету

АЛГОРИТМ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Уточнено сутність процесу прийняття управлінських рішень в умовах закладу освіти. З'ясовано, що прийняття управлінських рішень є системним процесом і складається з кількох етапів. Визначено фактори, які впливають на процес прийняття управлінських рішень в умовах закладу освіти.

Управлінське рішення – це основа діяльності кожного керівника. У зв'язку з цим, управлінське рішення може розглядатися як основний зміст процесу управління і важливий інструмент системного підходу до управління закладом освіти [2].

Теорію прийняття управлінських рішень розробляли Л. Бірман, Е. Маймінас, Н. Мала, О.Поляк, В. Спіцнадель, О. Тополенко, Є. Хриков та ін.

Мета: окреслити алгоритм прийняття управлінських рішень в умовах закладу освіти.

Прийняття управлінських рішень — це визначальний процес управлінської діяльності, оскільки формує напрямки діяльності організації та її окремих працівників. Робота з прийняття управлінських рішень вимагає від менеджерів освіти високого рівня компетентності, значних затрат часу, енергії та досвіду. Вона передбачає і високий рівень відповідальності, оскільки для втілення прийнятих рішень у життя необхідно забезпечити ефективну та злагоджену роботу всього організаційного механізму закладу освіти [1].

Прийняття управлінських рішень в умовах закладу освіти – це складний і відповідальний процес, спрямований на досягнення найважливіших цілей закладу освіти [4]. Він є системним процесом і складається з кількох етапів. Основна сутність цього процесу полягає в тому, щоб вибрати оптимальні рішення, спрямовані на досягнення освітніх цілей, покращення освітнього процесу, розвиток закладу та забезпечення належних умов для всіх учасників освітнього процесу [3].

Визначимо алгоритм процесу прийняття управлінських рішень в закладі освіти:

1. Визначення проблеми або завдання. Перший крок – виявлення проблеми або завдання, яке потребує управлінського рішення. Це може бути, наприклад,

підвищення відвідуваності, покращення успішності здобувачів освіти, вирішення конфліктних ситуацій тощо.

2. Збір та аналіз інформації. Збирання необхідної інформації для розуміння ситуації. Може включати в себе аналіз результатів тестів, статистику відвідуваності, опитування здобувачів освіти і батьків, даних звітності тощо.

3. Формулювання альтернативних рішень. На основі зібраної інформації формулюються можливі альтернативи рішень. Наприклад, якщо метою є підвищення успішності учнів, альтернативами можуть бути впровадження нових методів, технологій навчання, підтримка додаткових та індивідуальних занять тощо.

4. Оцінка альтернатив. Кожна альтернатива оцінюється з точки зору її впливу на досягнення цілей, ресурсів, які потрібні для впровадження; враховуються потенційні *вигоди* та *можливі ризики*.

5. Прийняття рішення. На основі аналізу альтернатив приймається рішення, яке вважається найбільш відповідним та ефективним для вирішення проблеми або досягнення завдання.

6. Впровадження рішення. Обране рішення реалізується в практиці. Це може включати в себе планування ресурсів, організацію заходів, залучення педагогічного персоналу і інше.

7. Моніторинг і оцінка. Після впровадження рішення важливо систематично відслідковувати його ефективність. Це допомагає вчасно виявляти проблеми і, за необхідності, коригувати стратегію дій.

8. Звітність і комунікація. Результати прийнятих рішень повинні бути доведені до відома всім зацікавленим сторонам, включаючи вчителів, батьків і учнів. Комунікація є ключовою для забезпечення підтримки і співпраці всіх учасників освітнього процесу.

На процес прийняття управлінських рішень в умовах закладу освіти впливають такі фактори:

1. Особисті якості керівника (освіта, знання, вік, досвід, характер тощо);
2. Поведінка керівника (звички, психологія тощо);
3. Середовище прийняття рішення:
 - визначеність (керівник усвідомлює очікувані наслідки реалізації всіх можливих альтернативних рішень);
 - ризик (керівнику відомі ймовірні результати реалізації кожної альтернативи);
 - невизначеність (неможливо з'ясувати ймовірні наслідки реалізації будь-яких альтернативних рішень).

4. Інформаційні обмеження (обумовлені зростанням витрат на отримання додаткової інформації).

5. Взаємозалежність рішень.

6. Очікування можливих негативних наслідків.

7. Можливість застосування сучасних технічних засобів.

8. Наявність ефективних комунікацій.

9. Відповідність структури управління цілям та місії закладу освіти тощо [1].

Таким чином, управлінські рішення у закладах освіти виступають основними компонентами управлінської діяльності, які спрямовані на вирішення певних освітянських завдань та проблем шляхом визначення найефективнішого алгоритму дій для реалізації встановлених завдань.

Список використаних джерел:

1. Технологія прийняття управлінських рішень: метод. вказівки для студентів / уклад. О. В. Грибко; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2023. 68 с.

2. Мала Н.Т. Управлінські рішення: класифікація та процес прийняття. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». Львів: Видавництво «Львівська політехніка». 2007. № 605. С. 20-24.

3. Швардак М. В. Особливості прийняття управлінських рішень керівником закладу освіти. *Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: зб. тез доп. за матеріалами II міжнар. наук.-практ. конф. (Мукачево, 12–13 трав. 2022 р.)*. Мукачево: МДУ, 2022. С. 226–227.

4. Shvardak M., Bozhynskyi N., Bozhynskyi B., Kondratenko N., & Marchenko H. Features of Management Decisions by the Head of an Educational Institution, Their Assessment in the Conditions of Crisis. *Journal of Higher Education Theory and Practice*. 2021. 21(14). 127-135.

УДК 159.9:316.6

Ірина Фоміна

кандидатка психологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки,
психології й освітнього менеджменту
імені проф. Є. Петухова
Херсонський державний університет

ПСИХОЛОГО-КОРЕКЦІЙНІ МЕТОДИ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ПЕРІОД ВІЙНИ

У статті розглянуто основні психолого-корекційні методи у роботі з дітьми та їх батьками у період війни. Наведено групові форми у боротьбі та корекції складного психоемоційного, травмуючого фактору у дітей. Серед яких визначено психологічний тренінг, роботу в двійках та трійках, рольову гру, ігри-комунікації. Охарактеризовано основні практичні вправи, ігри та рекомендації для підтримання почуття контролю, розвитку опори та сили.

Психо-корекційна робота з дітьми та родинами в найскладніший для країни час – війни – є особливо безцінною, важливою та необхідною умовою виховання, розвитку, підтримки гармонійно-розвинених особистостей, якими

дуже складно бути зараз. Задача педагогів – розвивати в дітях зерно знань, інтересу до нового, бажання стати професіоналами своєї справи. В даний скрутний і страшний період воєнного часу головна задача – зберегти життя людей, їхнє психічне та фізичне здоров'я, вберегти майбутнє покоління наших дітей від психотравмуючих факторів, наслідків жорстоких картин війни, що довелося побачити їм.

Розглядаючи лист Міністерства освіти і науки України від 2 серпня 2022 року № 1/8794-22 (Про роботу психологічної служби системи освіти України в 2022-2023 навчальному році) слід наголосити, що одним із головних завдань закладу освіти є повсякденна психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу. Першу психологічну допомогу та емоційну підтримку на різних рівнях у закладі освіти проводять усі педагогічні працівники (вчителі-предметники, класні керівники, медичн(а/ий) сестра/брат тощо). Також до цього процесу залучаються батьки учнів та засоби масової інформації. За таких умов істотно зростає роль психологічної служби у системі освіти, яка спрямована на забезпечення своєчасного і систематичного вивчення психофізичного розвитку здобувачів освіти, мотивів їхньої поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, гендерних та інших індивідуальних особливостей; сприяння створенню умов для виконання освітніх і виховних завдань закладів освіти, соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти [1].

Необхідно зазначити, що головним виступає висвітлення основних форм групової роботи з дітьми з метою корекції психоемоційного стресу і травм у період війни, ефективних методів психологічної допомоги дітям та їх родинам, окреслення головних завдань психологічної служби закладів освіти у період воєнного часу, визначення основних простих методик і вправ для підтримки здорового психоемоційного стану під час стресової, кризової ситуації. В даній статті ми звертаємо увагу на головних клієнтів клінічних та кризових психологів, а саме дітей – найголовніших маленьких особистостей, яким розвивати і будувати майбутнє країни. Необхідним завданням зараз є збереження психологічного здоров'я та безпечної життєдіяльності родинам, дітям, тим, хто став свідком реальних страшних воєнних подій.

Як зазначає у своїй промові-презентації на тему Стан та напрямки діяльності психологічної служби у системі освіти України у період війни Флярковська Ольга Василівна (начальник відділу наукового, навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи ІМЗО) найчастіше психологічна допомога надавалася дітям. Про це свідчать статистичні дані роботи психологічних служб України, які наведені у наступній таблиці.

**Робота з дітьми, сім'ями, які були переміщені (ВПО)
у період воєнних дій (%)**

	Категорія постраждалих	Відсоток
1.	Діти	43,98%
2.	Батьки/ законні представники	37,02%
3.	Інші члени родини	8,22 %
4.	Педагогічні працівники	6,73%
5.	Маломобільні групи населення (люди з інвалідністю, люди похилого віку)	4,05%

Неодмінно треба зазначити, що групові форми у боротьбі та корекції складного психоемоційного, травмуючого фактору у дітей є досить ефективними. Про це зазначають автори В.Г. Панок та І.І. Ткачук у своїй праці Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій. Людина як особистість є продуктом і водночас результатом численних групових впливів. Кожна із значущих груп робить свій внесок у психіку і поведінку особистості. Конкретні соціальні ролі, моделі поведінки та навіть певні особистісні якості формуються під впливом групи та можуть видозмінюватися в залежності від приналежності до різних груп. Група, наголошує О. Скрипченко, здійснює істотний вплив на психіку і поведінку індивіда. Частина особистих змін, породжених психологічним впливом групи зникає, як тільки людина виходить із сфери впливу групи, інші продовжують існувати і при певних умовах, закріплюючись, перетворюються в особистісні риси [2].

Найбільш поширеними формами групової роботи з дітьми та їх родинами, що опинилися в складних життєвих обставинах внаслідок військових дій є психологічні ігри та вправи – це інструмент для керування груповим процесом. Ігри, тематичні вправи проводяться із дотриманням певних правил, з визначеною метою, що відповідає потребам учасників групового процесу. Існують різноманітні види ігор, що доречно використовувати в таких випадках.

Наголосимо про ефективність *позиційних ігор*, через які учасники вчаться займати різні позиції, оптимальні для конкретних умов та партнера. *Ігри-комунікації* сприяють розвитку комунікативних навичок, відпрацюванню певних позицій бачення ситуації з боку, навичок налагодження позитивної взаємодії тощо. Ігри моделювання або програвання ситуацій (думок, почуттів), на нашу думку, є найбільш ефективними в організації групової роботи з окресленою категорією учасників.

Одним з найголовніших та ефективних форм групової роботи виступає *рольова гра* – це невеличка п'єса, яка побудована на реальних життєвих ситуаціях, що обирають учасники групового процесу. Учасники рольових ігор «програючи» сюжети в реальному житті, навчаються краще розуміти ситуації. Вибудувати особистісні рішення виходу з таких «сюжетів». Часто дуже ефективним в такій груповій роботі виступає колективне обговорення різних концепцій, варіантів виходів з певної життєвої ситуації.

Також слід зазначити, що робота в малих групах є досить ефективним методом у роботі з даною категорією учасників групового процесу. Перевагами є те, що діти і дорослі зацікавлюються роботою, це сприяє створенню атмосфери взаємної підтримки, допомагає відчутти єдність всієї групи.

Робота в парах і трійках відіграє свою цінну роль, вимагаючи обміну думками і можливості швидко виконувати завдання, яке в звичайних умовах займає багато часу або його неможливо виконати (обговорити подію, ситуацію, взагалі інформацію, зробити підсумок, взяти інтерв'ю один в одного, проанкетувати партнера тощо).

Серед ефективних форм групової роботи зазначимо групову дискусію, відеокорекцію як програвання учасниками групи ситуацій в умовах відеозапису з подальшим її переглядом і аналізом та психологічний тренінг.

Одним із продуктивних, але не достатньо використовуваних методів психотерапевтичної роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку є також і тілесно орієнтована психотерапія. Для надання ефективної професійної психологічної допомоги дітям, що пережили травмуючі події, при травматичному стресі, кризових станах, важких психотравмах необхідно використовувати комплексний підхід. У певних випадках можливо і необхідно використання раціональних методів, в інших – ефективніше застосовувати тілесно-орієнтований підхід, роботу з образами, звертатися до несвідомого [2].

Говорячи про дітей молодшого шкільного віку, нашу увагу привернула програма корекційно-розвивальних ігрових занять для молодших школярів, які отримали травматичний досвід (автор Ю.С. Бондарук). Програма розроблена для дітей молодшого шкільного віку, які отримали травматичний досвід (які не в гострій стадії переживань). Програма складається з 10 занять, які проводяться 1-2 рази на тиждень і мають такі важливі компоненти програми як: Знайомство, Згуртованість групи, Формування довіри, Пропрацювання травматичних переживань, Роботу з агресією та страхами, Роботу з тривожністю, комплекс вправ на розвиток впевненості в собі і комунікативних навичок» [3, с.41-57].

Неодмінно зазначимо, що зараз в скрутних та небезпечних ситуаціях саме батькам важливо підтримувати свою впевненість і силу, для того, щоб допомогти і підтримати своїх дітей. Навіть найголовніше правило, яке ми чуємо кожного разу подорожуючи літаком, говорить нам про те, щоб вберегти дитину в екстрених ситуаціях на борту, кисневу маску спочатку вдягають на себе батьки, а потім допомагають своїй дитині.

У стресовій ситуації дитина спершу дивиться на реакцію своїх батьків і чим впевненіше вони будуть виглядати в складних ситуаціях тим впевненіше будуть почувати себе діти. Дуже важлива реакція батьків. Адже діти навчаються виробляти власну модель поведінки, спостерігаючи за значущими, авторитетними, сильними дорослими. Слід пам'ятати, що важливо піклуватися не лише про дитину, а й про власну стійкість і спокій, розвивати свою емоційну стабільність і душевний спокій в тій мірі, в якій дозволяє ситуація. Найперший і найважливіший ресурс для підтримки та допомоги дітей, укріплення їхнього спокою та зняття тривожності є саме батьки.

Нажаль, в неспокійний і важкий період нашої сучасності типовим і розповсюдженим явищем є ситуація коли дитина та її батьки пережили сильний стрес під час воєнних дій. Після такого сильного емоційного переживання можуть спостерігатися повторні переживання: «картинки наяву». Це спотворене або точне повторення пережитого у нічних снах. Такі переживання проявляються у формі постійних спогадів про жахливі події, у формі підвищеної збудливості, спалахів гніву чи, навпаки, у формі емоційного ступору.

Вважаємо за потрібне зупинитися на основних практичних вправах, іграх та рекомендаціях, які можна застосовувати з дітьми у важких небезпечних ситуаціях, у бомбосховищах, метро, вдома тощо.

Одними з найефективніших вправ є вправи з метою повернення до себе. А саме розвиток відчуттів, що надходять від органів чуття, від фізичної, фізіологічної компоненти особистості. А саме своїх частин тіла, відчуттів рук, пальців, ніг, свого фізичного Я. Багато хто втратив своє житло, комфортну постіль та затишні речі для спокою. Звичайний режим дня, як раніше став мрією, яку повернути зараз неможливо. В цьому аспекті дуже важливим виступає розвиток сили і відчуття фізичної активності. Як приклад можна застосовувати такі вправи як:

1. Обмалювання долоньки фарбами. Таку вправу можуть виконувати як діти, так і дорослі. Обмалювати свою долонь і розмалювати її, надати їй форми, створити з неї квітку, кущ, тваринку, явище і т.д. Головне відчувати, що хочеться зробити в даний момент з цими образами.

2. Плескання у долоні. Придумати та пофантазувати кому ви можете зараз поплескати або згадати свою улюблену виставу, акторами якої ви щиро захоплювалися. Згадати момент, коли плескання у долоні було найвеселішим та найприємнішим.

3. Гра «Привіт, пальчику, як ти живеш?». В цій грі можна придумати надзвичайну історію про кожен палець на руці, змінюючи голос, характер кожного пальця, проговорюючи обов'язково позитивний фінал кожної історії.

Широко розповсюджені вправи на «заземлення», розвиток почуття опори. Альтернативою таким вправам може виступати гра з метою «виростити великі ноги». Уявляючи, малюючи, створюючи свої сильні, впевнені ноги. Доречним буде малювання великих, могутніх, сильних дерев з міцним корінням, системою різних відростків, рослин, кущів поряд.

Вважаємо необхідним зазначити приклади ефективних вправах та рекомендаціях по поверненню відчуття контролю, до яких належать, в першу чергу методики арт-терапії. Серед них вправи з використанням пластиліну, глини з метою надання форми своєму емоційному стану, а потім зміни його, якщо потрібно.

Також можна залишати відбитки, малюнки стопами, руками на піску. Доречними, на нашу думку, виступають вправи на взаємодію та підтримання тілесності. Наприклад, привітати один одного носами, ліктями, плечима, потертися різними частинами тіла.

Коли буває страшно можна запропонувати дітям уявити себе сильними та великими бегемотиками, які нічого не бояться і проганяють хижаків. І сильно потупати ніжками об підлогу.

Корисним буде піклування дитини про когось меншого за неї. Це може буде улюблена лялька, іграшка, цуценя. Піклуючись про когось, дитина буде відчувати себе сильнішою. Її дії будуть цінними та корисними для власної самооцінки, самопочуття, самовпевненості.

Широко розповсюджена вправа з метою усунування страхів (вправа Створення сейфу), куди малюк зможе заховати свої страхи у формі зім'ятих папірців, шишок, клаптиків, малюнків. Важливо уявити де знаходиться цей сейф, який код на ньому, в якому місці він розташований, як виглядає, наскільки великий замок на ньому чи надійний код. Подумки дитина і дорослі можуть заховати свої страхи та негативні думки в цей сейф і забути про них на тривалий час.

Також ефективним методом у боротьбі з поганими снами та думками може стати розробка та виготовлення «Ловця снів» з паличок і кольорових ниток як павутинку. Необхідно розказати дитині, що цей ловець снів оберігає її і не пропускає погані сні у нічне життя, оберігаючи її коли вона спить.

Ефективними методами в пошуку ресурсів для нової сили, впевненості, стійкості будуть різноманітні поробки на створення янгола-захисника. Це символ сили, віри, натхнення та міцності духу. Дівчата можуть створювати янголят-дівчат, ляльок-мотанок. Хлопці – справжніх сильних та мужніх воїнів, захисників світла, охоронців миру та спокою на Землі. Чим оригінальніше матеріал, форма, ідея, колір поробки тим краще. Краще працювати не за зразком, а за власним натхненням і баченням.

Перспективою подальших досліджень вважаємо розробку психологічних та педагогічних прийомів, методів боротьбі з наслідками війни. Серед яких одним з найважливіших завдань буде виступати правильне та толерантне ставлення до воїнів, які повертаються в нормальне життя, але не завжди з цілими кінцівками та звичайним зовнішнім виглядом як раніше. Поважне ставлення, прийняття нових форм поведінки, гуманних правил поведінки в соціумі з різними категоріями населення – нові важливі завдання для навчально-виховної та освітньої практики. Лише виховуючи та розвиваючи правильне, гуманне, розумне та мисляче молоде покоління, країна має шанс на розквіт, повагу в світовому соціумі, вдосконалення інноваційних та новітніх перспектив для свого майбутнього розвитку.

Список використаних джерел

1. Лист Міністерства освіти і науки України від 2 серпня 2022 року № 1/8794-22 «Про роботу психологічної служби системи освіти України в 2022-2023 навчальному році» Інститут модернізації змісту освіти.

<https://drive.google.com/file/d/1Ik18d0NXeqp-D-pPgaO1zObVBOtNKuLv/view>

2. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт.

кол.; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.

3. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / [авт. кол. В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук] ; заг. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. – Київ : Ніка-Центр, 2020. – 122 с.

4. Регіональний психологічний проєкт «Завжди поруч»: кращі практики (з досвіду роботи). [у 2-х ч.]. Ч. 1 / Уклад. І.В.Марухина, Л.О.Кондратенко. Суми : НВВ КЗ СОІППО. 2023. С.64

5. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол.; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.

УДК 316.77:37.018.4-053.6

Оксана Чекан

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету;

Віталія Шкріба

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Мукачівського державного університету

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасне українське суспільство проявляє особливу увагу до дитини, процесу її соціалізації. Тому сьогоденний стан цивілізаційного розвитку висуває нові вимоги до системи освіти й виховання молодого покоління. Одне із основних завдань освітньо-виховного процесу в освітніх закладах у сучасних умовах полягає не стільки в накопиченні різноманітної інформації, скільки в засвоєнні соціокультурного досвіду побудови людських стосунків і на цій основі збагачення уявлень дітей про довкілля.

Закон України «Про освіту» виняткової ваги надає забезпеченню орієнтації освіти на глобальні проблеми, усвідомлення пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими і класовими, формування цілісної картини світу, духовності, культури особистості та планетарного мислення.

Останнім часом на державному та міжнародному рівнях відбувається зміцнення статусу дитинства в суспільстві, про що свідчать поява міжнародних

документів про охорону дитинства, загострення уваги до деструктивного впливу ЗМІ на дітей. Конкретні умови та завдання виховання, духовного становлення дітей, підготовки їх до самостійного життя, взаємодія сім'ї, суспільних інститутів визначено в Конвенції ООН про права дитини, Національній програмі «Діти України», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, в законах України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення».

Тому, постала нагальна проблема перед педагогічною наукою щодо визначення напряму перебудови системи освіти й виховання та виникла необхідність з'ясування особливостей впливу ЗМІ на соціалізацію дітей дошкільного віку.

Актуальність дослідження визначається домінантною роллю засобів масової інформації в системі соціального формування особистості дітей дошкільного віку, зростанням значущості особливостей впливу ЗМІ (позитивного чи негативного) на соціалізацію дітей дошкільного віку.

В умовах потужної інформатизації системи освіти дедалі гостріше постають проблеми педагогічного, психологічного, культурологічного захисту дітей дошкільного віку від надлишкових, деструктивних та руйнівних впливів ЗМІ. Звідси – першочергова потреба формування в дітей неупередженого й водночас критичного ставлення до медіа-продукції, навчання їх способів збереження та підтримання психічного і фізичного здоров'я в умовах так званої «екранної культури». Сьогодні підвищуються зусилля освітян усього світу щодо педагогізації та гуманізації інформаційного середовища, активізується їх участь у процесах масової комунікації, а також у діяльності суспільних інституцій, покликаних контролювати діяльність ЗМІ відповідно до пріоритетних загальнолюдських цінностей спільноти.

У вітчизняній та зарубіжній науці розроблено концепції соціалізації особистості (І. Зверева, А. Капська, І. Рогальська, С. Савченко, С. Харченко); розкрито соціально-педагогічні аспекти проблеми (А. Богуш, О. Бодальов, Н. Грама, Т. Жаровцева, В. Караковський, І. Кон, Ю. Косенко, С. Литвиненко, А. Мудрик, Л. Новикова, Т. Степанова, Я. Щепанський,); визначено соціальну компетентність особистості на ранніх етапах соціалізації (Ю. Богинська, О. Караман, О. Кононко, С. Курінна, І. Печенко, Р. Пріма).

Характеристика процесу соціалізації особистості, створення її теоретичної основи, дослідження соціально-педагогічної природи системи соціалізації знайшли відображення у працях вітчизняних учених Т. Білонова, Н. Голованової, В. Ільїна, І. Зверєвої, Л. Коваль, О. Караман, М. Лукашевича, Л. Міщик, В. Слюсаревського, Ю. Сичова, Н. Щуркової та ін.

У працях науковців висвітлено особливості соціально-психологічної атмосфери середовища, психологічних процесів і явищ, притаманних для первинного періоду соціалізації й особистісного зростання дітей (І. Бех, Л. Божович, Д. Ельконін, О. Кононко, В. Кудрявцев, В. Петровський, Т. Піроженко, Д. Фельдштейн); місце дитячої субкультури в загальній культурі суспільства (В. Абраменкова, І. Кон, І. Котова, М. Осоріна, Г. Трайдіс).

Досліджено окремі складові дитячої субкультури: фольклорне надбання (М. Булатов, Г. Ващенко, Г. Виноградов, О. Капиця, І. Карнаухова, Н. Колпакова, Т. Мавріна, Є. Саявко, Н. Сивачук, В. Сухомлинський, Б. Шаргин); дитячі ігри та мотиви ігрової поведінки (Л. Артемова, Ю. Богинська, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонт'єв, І. Прусс, М. Череднікова).

Учені звертають увагу на те, що сьогодні в системі виховних інститутів неухильно зростає вплив засобів масової інформації, які розширюють світосприйняття підростаючого покоління, виступають для нього самостійним джерелом знань. Роль ЗМІ у формуванні особистості розглядали Н. Горячев, С. Дем'янчук, В. Єгоров, Н. Іванова, Ю. Лошкар'єв, А. Мудрик, М. Тиморшин та інші. Проблемам «медіа-освіти» та «аудіовізуальної грамотності» молодого покоління присвятили свої дослідження: Ж. Берже, А. Моль, Л. Поршер, М. Тарді, С. Френе.

Науковцями (В. Абраменкова, Г. Апостолова, Н. Пов'якель, Л. Масол) доведено, що сучасна дитина-дошкільник більшість часу перебуває під впливом ЗМІ, що неухильно позначається на її індивідуальному розвитку і соціальному становленні. Це дає підстави визнати ЗМІ потужним фактором соціалізації сучасних дітей дошкільного віку. Натомість у практиці дошкільної освіти зміст і педагогічний супровід соціалізації дошкільників відбувається без урахування цього фактора.

Отже спостерігаються протиріччя між: системою ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку, які змінилися значною мірою під впливом ЗМІ та невідповідністю педагогічних кадрів до виховної роботи в сучасних умовах; необхідністю формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ та невідповідністю цій меті методики організації виховного процесу в дошкільних навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Курінна С. М. Особливості соціалізації дітей шести-семи років у різних умовах життєдіяльності : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: спеціальність 13.00.05 / Курінна Світлана Миколаївна. – Л., 2004. – 234 с.

2. Степанова Т. Сутність поняття «Зміст освіти» в теорії дошкільної педагогіки / Т. Степанова // Зб. наук. праць. Педагогічні науки. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – Вип. 51. – С. 104–110.

3. Усик О. Соціальна компетенція дітей старшого дошкільного віку / Теоретичний аспект / О. Усик // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав – Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 14. – 345 с.

4. Шикирава Н. Засоби масової інформації як джерело негативних емоційних станів дитини / Н. Шикирава // Психолог. – 2006. – № 2–3 (194 – 195). – С. 45–46.

Djuraeva Umidakhon,
Tashkent, Republic of
Uzbekistan
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5575-7595>

FORMATION OF MOTIVATIONAL COMPETENCE OF AN INDIVIDUAL IS A LEADING COMPONENT OF THE PROFESSIONAL GROWTH OF TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

Annotation. This publication examines the problem of a teacher's motivational competence as a component of professional competence, which is the basis for the professional growth of teachers in a preschool educational organization.

Key words: motivation, motivational competence, external and internal motivation, needs, professional competence, components of motivational activity.

Introduction. Modern education needs a teacher who can independently organize pedagogical work, independently plan, and create a creative educational process that will capture even the most inattentive child. To do this, the teacher must be motivated.

The purpose of the publication is to theoretically substantiate the relevance of the problem of developing the motivational competence of teachers of a preschool educational organization as a leading component of their professional growth.

Presentation of the main material: *Motivation* is the internal basis of an employee's activity, a person's reaction in response to external stimuli. Every employer needs a motivated employee who has enough energy, who does his job flawlessly, and who loves his job. Showed the best results and at the same time developed professionally. But in most cases, the employee is motivated by the working conditions created by the manager, and partly by the team. Unfortunately, not all managers are often ready to create the necessary conditions in which there is an atmosphere of comfort.

To solve this problem, a promising problem is the study of "*features of the formation of motivational competence of teachers of a preschool educational organization.*" Its implementation will give us the opportunity to reveal the role of motivational characteristics and will provide the opportunity to form the motivational competence of teachers, which is the basis of a person's professional competence and his professional growth.

The professional competence of teachers in scientific work is presented in the form of a qualitative characteristic of the personality of a specialist who has scientific and theoretical knowledge in the field of pedagogy and psychology and methods of their application in specific pedagogical situations. At the same time, researchers identify the following components of a teacher's professional competence: motivational, cognitive, activity-based and reflective [3].

The motivational component is characterized by teachers' interest in modern educational technologies that increase the effectiveness of the educational process with children; their creative activities aimed at using innovations in the educational process; active participation of the teacher in the work of creative groups, testing innovative forms of organizing the educational process; constant desire for self-improvement, self-development; sustainable need to achieve high results in teaching activities [3].

"*Motivation* improves the quality of work, its effectiveness, improves the microclimate in the institution, and also helps teachers achieve professional goals, gives a positive outlook, prepares teaching staff for innovation, increases self-esteem and creates the need to work productively, sometimes motivation becomes an important factor in the presence of which the organization achieves success" [3].

One from most general *definitions motivation* How process, starting with the actualization of the motive and ending with the formation motives To action. IN compliance With him, *motivation includes* V myself Creation readiness To action, choice direction, goals, means, methods, place and time of action, assessment probabilities success, formation confidence V correctness And necessity actions [4].

Currently, motivation as a mental phenomenon is interpreted in different ways. *In one case* – as a set of factors that support and guide, i.e. determining behavior (K. Madsen, 1959]; J. Godefroy, 1992), *in another case* – as a set of motives (K. Platonov, 1986), *in the third case* – as an impulse that causes the activity of the body and determines its direction. In addition, *motivation is considered as a process* of mental regulation of specific activities (M. Magomed- Eminov, 1998), as a process of action of a motive and *as a mechanism* that determines the emergence, direction and methods of implementing specific forms of activity (I. Dzhidaryan, 1976), *as an integrated system processes* responsible for motivation and activity (V. Viliunas, 1990) [1].

According to A.N. Kozachko, professional motivation is the driving force of quality education, the basis for the formation of a specialist at a university and his further formation as a professional. Accordingly, training in educational institutions should be subordinated to its formation. Professional motivation must be formed in the process of studying not only special, but also professional and practical disciplines. In order to become a highly qualified specialist, it is necessary to receive high-quality professional training, without which it is impossible to solve the problems of future professional activity and subsequently carry it out effectively. The motivation of professional activity is determined by the appropriate orientation, a specific goal, and a person's professional attitudes. Stable systems of relationships in professional activities form a professional mentality and determine professional positions [2].

Speaking about the influence of motivation on the success and efficiency of activity, we note that the success of activity depends on many factors of a pedagogical and psychological nature. It is obvious that the strength of motivation and its structure have an excessively large influence on the success of innovative activity, as evidenced by the classic Yerkes-Dodson law, which established the dependence of the effectiveness of activity on the strength of motivation. It follows

from this that the higher the strength of motivation, the higher the performance. It was revealed that high positive motivation can play the role of a compensatory factor in the case of insufficiently developed special abilities or an insufficient supply of certain knowledge, skills and abilities. In the opposite direction, the compensatory mechanism does not work. That is, no high level of ability can compensate for the absence or low motivation and, thus, cannot lead to high performance performance [5].

Conclusion. Thus, carrying out a study of “*features of the formation of motivational competence of teachers of a preschool educational organization*” will make it possible to develop psychological and pedagogical support for the formation of motivational competence of teachers, which is the basis for the professional growth of teachers of a preschool educational organization.

Bibliography of your article.

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы.
<https://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/cab7adcb989f49588153692413c3d923.pdf>
2. Козачко О. М., Козачко О. А. Дослідження професійної мотивації студентів технічних вузів у процесі вивчення графічних дисциплін. URL: <https://visnyk.zu.edu.ua/Articles/77/15.pdf>
3. Маханькова А. Х., Клочкова Г. М. Мотивация как компонент профессиональной компетентности педагогов. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/motivatsiya-kak-komponent-professionalnoy-kompetentnosti-pedagogov-doo>
4. Родионов М. А., Система формирования мотивационно ориентированной образовательной среды. URL: <https://klex.ru/13ga>
5. Chudakova V. (2017) Scientific and methodological support for the formation of psychological readiness for innovative activity as a means of developing a person's competitiveness. Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. 23 (5), 8–25 (Canada). URL: <https://farplss.org/index.php/journal/article/view/232/223>

Chudakova Vira

Kyiv, Ukraine

ORCID:

<https://orcid.org/0000-0003-3801-6545>

INTEGRATIVE TOOLKIT FOR ENSURING THE PROFESSIONAL GROWTH OF A TEACHER BY IMPLEMENTING THE TECHNOLOGY OF FORMING PSYCHOLOGICAL READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITY – A LEADING FACTOR IN INDIVIDUAL COMPETITIVENESS

Abstract. The article examines the integrative toolkit for ensuring the professional growth of a teacher by means of implementing the technology of forming psychological readiness for innovative activity – a leading factor of individual competitiveness in rapidly changing conditions. The general design and content of the "Technology of forming psychological readiness for innovative activity" (V. Chudakova, 2008–2016) and two models of its implementation are presented: 1). Model of examination and correction of the organizational and innovative environment of organizations; 2). Model of examination and correction of internal psychological readiness of personnel for innovative activities.

Keywords: integrative toolkit, technology for forming psychological readiness for innovative activity, individual competitiveness, diagnostic model of expertise, corrective and developmental model.

Innovative transformations taking place in society have determined new priorities for the development of education, which are conditioned by the need for radical changes aimed at improving the quality and competitiveness of education – solving strategic tasks facing the national education system in new rapidly changing conditions, its integration into the world educational space. The modern stage of education development in the conditions of the unfavorable influence of economic and sociocultural factors is characterized by the search for ways, methods and means of improvement and renewal of the educational environment.

The purpose of the publication is to present an integrative toolkit for the implementation of the technology of forming psychological readiness for innovative activity, as a leading factor of individual competitiveness in rapidly changing conditions, to provide means for the professional growth of teachers, and the prospects of integrating psychological knowledge into the domestic and international educational and research space.

We found out that one of the important factors *in ensuring the professional growth of teachers* and increasing the efficiency of their activities is *"the formation of the psychological readiness of the individual for innovative activities"* (V. Chudakova). In the process of our research, the theoretical-methodological and empirical generalization of the research results *was highlighted, a new look was made at: solving the problem of psychological support of the innovative activity of*

the personnel of educational organizations, the content, structure, regularities, the system of internal and external psychological conditions and factors of the effectiveness of "innovative activity" and "forming the psychological readiness of the staff of educational organizations for innovative activities." For the first time, we introduced and disclosed the content of the following concepts (Chudakova V., 2016) [1]:

- "*Innovative activity of personnel of educational organizations*" is an activity aimed at improving or updating educational practice by creating, spreading and assimilating new effective means and methods of achieving educational goals. *In the plane of psychological analysis* in accordance with the theory of activity, "innovative activity of personnel of educational organizations" *acts as a dynamic system* that integrates the following components: purpose, motive, planning, information processing, conceptual model, operational image, decision-making, specific actions, verification of results and correction actions *It was found that "innovative activity"* is not a total phenomenon, but a systemic effect of the interaction of a set of internal and external conditions and factors. *Internal conditions* are key factors of innovative activity, and *external conditions act* as modulators that facilitate or hinder innovation processes" (Chudakova V., 2016) [1].

- "*Psychological readiness for innovative activity*" is considered as an integral indicator of the level and development of the innovative tendency of the personnel of educational organizations, which combines significant components for the accelerated introduction of innovations. – *Psychological readiness is subjectively perceived* as the ease of carrying out innovative actions. – *Psychological readiness "accumulates"* in the process of personal attempts to use new technologies and is reflected (subjectively in self-assessments and objectively in actions) as positive changes in the confidence of performing innovative actions. – *Unpreparedness for innovative activity* is manifested in the event of a state of resistance, dissatisfaction, emotional rejection of activity in a new style and innovative means" (Chudakova V., 2016) [1].

- "*Formation of the psychological readiness of the personnel of educational organizations for innovative activities*" – the process of gradual development of the personality in order to increase the probability of high efficiency of the use of innovative means and pedagogical technologies, thanks to targeted special psychological training, which contains the following components: informational and semantic; diagnostic-interpretive and prognostic; corrective and developmental" (Chudakova V., 2016) [1].

– *The psychological differences of the staff of educational organizations* with positive/negative "*innovativeness*" and specific features that contribute to/hinder innovative activity have been clarified (Chudakova V., 2016) [1; 2-5].

Based on the results of the research, we developed, tested and implemented the author's "*Psychological and organizational technology for forming the readiness of personnel of educational organizations for innovative activities*" (hereinafter "Technology") and *a complex system of its scientific and methodological support* (Chudakova V., 2016) [1-5]. *The basis is* a technological approach, the purpose of which is the development (design) and implementation of humanitarian (humanistic)

technologies, a type of which is psychological and organizational technology aimed at solving specific problems in the organization. "Technology" consists of two interconnected and complementary parts (models) corresponding to the study of internal and external conditions of implementation of innovative activities: – "1. The model of examination and correction of the organizational and innovative environment of educational organizations (external conditions), the components of which are: "1.1. Model of examination of the organizational and innovative environment of educational organizations", "1.2. Corrective model of creating a favorable organizational and innovative environment of educational organizations" (Chudakova V., 2016) [1-5]; – "2. The model of examination and correction of the internal psychological readiness of the personnel of educational organizations for innovative activities (internal conditions), the components of which are: "2.1. Model of examination of internal psychological readiness of personnel of educational organizations for innovative activities", "2.2. Corrective multi-level model of reflective and innovative training, coaching" (Chudakova V., 2016) [1-5]. In turn, each of the models includes the main components: informational and semantic; diagnostic-interpretive and prognostic; corrective and developmental.

V. Chudakova proposed a "structural-functional model" and a "vector model" of the joint study of conditions, factors and factors of "innovation" of personnel of educational organizations, which presents external and internal conditions (prognostic indicators) and their relationship with the target indicator of "innovation" through projections

V. Chudakova [1] carried out the procedure of creating and defining *the target indicator "innovativeness"* – an integral indicator of the formation of the psychological readiness of the personnel of educational organizations for innovative activities. Its diagnosis was carried out with the help of the author's questionnaire-questionnaire "Express diagnosis of innovativeness", 1677 respondents took part in its standardization and validation (author Chudakova V., 2016) [1]. As a result, the "level of innovation" (positive, zero, negative) and "tendency of innovation" (theoretical-intellectual, emotional-practical) were determined. Also, *prognostic indicators* of internal conditions were investigated – these are integral characteristics: *satisfaction with professional activity* (satisfaction with the profession, the state of satisfaction of needs in the process of professional activity, attitude towards activity at the present time and in the future); *self-awareness of oneself as a professional specialist* (locus of control, subjective locus of control, self-assessment of professionally significant qualities); *motivational characteristics* (direction of motivation, motivational profile and motivational tendency, self-actualization, motivation for professional self-improvement); *individual psychological features and emotional-volitional control* (16PF of R. Cattell, threshold of activity, emotional-volitional self-control: self-control, persistence, volitional self-control). Prognostic indicators of external conditions - the organization's organizational and innovative environment – were studied. Based on the results of the ascertainment and control-analytical stage of the experiment, mathematical and statistical processing of empirical data (correlation, factor analysis) was carried out using SPSS computer programs [1].

According to the results of the implementation of "Technology": forecasting of the readiness of the organization's personnel for innovative activities *was carried out*; the expediency of priority involvement of personnel in carrying out innovative activities *has been clarified*; the psychological differences of the staff of educational organizations with positive and negative "innovation" *were revealed*; the impact and relationship between the integral indicator "innovativeness" and prognostic indicators of the study of external and internal conditions of innovative activity *were revealed*.

The results of our research are "formation of the psychological readiness of the individual staff of educational organizations to innovative activity" (Chudakova V., 2008-2016), provided an opportunity to carry out further research – "the formation of psychological competencies of a competitive personality in the conditions of innovative activity of organizations" (Chudakova V., 2016-2023). It was found that the psychological readiness of the individual for innovative activity is one of the main resources for the development of the competences of the individual's competitiveness and the organizational development of educational organizations as a whole.

Speaking about *the prospects of implementing* the author's "Technology", we note that its implementation *provides an opportunity* to provide psychological assistance aimed at solving certain psychological and organizational problems related to the introduction of innovations into the educational process, the activities and development of the organization as a whole, and the functioning of managers, managers and staff. The implementation of "Technologies" is carried out by us in educational and scientific organizations of Ukraine (2008–2023), and is also successfully implemented within the framework of international projects of the Commonwealth of Education programs of Vira Chudakova in the Republic of Uzbekistan (2018–2023) and the Republic of Kazakhstan (2021–2022) on the basis of educational organizations and scientific institutions.

As a result, *the possibility of* mass implementation of the author's "Technology" opens up, *it is suitable* for reproduction not only by the author, but also by other specialists with a guarantee of achieving the planned results (with special preparation according to the "training-seminar-coaching" program (Chudakova V.P., 2016) training of expert trainers in the field of innovative competence". This is confirmed by the fact that the introduction of "Technology" provided *the possibility of further improvement* of the system of training / retraining / upgrading of qualifications, including within the framework of the author's training course (international internship) on the basis of educational and scientific organizations of Ukraine (2008-2023), Uzbekistan (2018-2023), Kazakhstan (2021-2023).

So, it has been proven that the formation of psychological readiness of an individual for innovative activity is a complex systemic problem of holistic development of the structure and qualities of an individual in methodological and psychological aspects. The formation of the psychological readiness of an individual for innovative activity consists in the implementation of special psychological training. It was found that solving the current problems of modern psychological science in the research of "psychological readiness for innovative activity" and "formation of competences of individual competitiveness" highlighted in the

publication, are promising in their integration into the educational and research international field. The presented integrative toolkit is a means of implementing the "Technology of forming psychological readiness for innovative activity" and acts as a leading factor in the competitiveness of an individual in rapidly changing conditions, which ensures the professional growth of a teacher.

Bibliography of your article

1. Чудакова В. П. Формування психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності: дис канд. психол. наук; 19.00.10 / Віра Петрівна Чудакова Ін-т психол. імені Г. С Костюка НАПН України. 2016. – 474 с. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/166005/3/ЧудаковаВП%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/166005/3/ЧудаковаВП%20(1).pdf).

2. Чудакова В. П. Проблема психологічної готовності до інноваційної діяльності в контексті науково-освітньої взаємодії України та ЄС. Теоретико-методологічний інструментарій інтеграції психологічного знання в контексті наукових вимог і стандартів ЄС : монографія / О.В. Завгородня, В.Л. Зливков, С.О. Копилов, О.В. Котух, О.А. Краєва, С.О. Лукомська, В.О. Медінцев, Є.В. Степура, В.П. Чудакова, В.В. Депутат ; за наук ред. О.В. Завгородньої. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 288 с. С. 235-244. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737222>

3. Chudakova V. P. (2022) The integrative toolkit of “humanitarian expertise and correction” of the implementation of “The technology of forming psychological readiness for innovative activity” – the basis of the development of the competences of the individual’s competitiveness in the conditions of digital and STEM education. SECTION 15. Humanistic expertise as a strategy for the development of the culture of the future Text: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltia Publishing, 2022. 348 p. P. 271-330. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/276> DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-262-3-15>

4. Chudakova V. (2017) Scientific and methodological support for the formation of psychological readiness for innovative activity as a means of developing a person's competitiveness. Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. 23 (5), 8–25 (Канада). URL: <https://farplss.org/index.php/journal/article/view/232/223>

5. Chudakova V. (Vira Chudakova). (2020) RESOURCES DEVELOPMENT OF THE COMPETENCES OF PERSONALITY COMPETITIVENESS IN TERMS OF INNOVATIVE ACTIVITIES. *Professional competencies and educational innovations in the knowledge economy*: collective monograph / Editors Lyubomira Popova, Mariana Petrova. Veliko Tarnovo, Bulgaria: Publishing House ACCESS PRESS, 2020. 532 p. P. 473 – 485. URL: <http://sci-conf.com.ua>

Chudakova Vira

Kyiv, Ukraine; Republic of
Uzbekistan

ORCID:

<https://orcid.org/0000-0003-3801-6545>

Niyazmetova Iroda

Tashkent, Republic of
Uzbekistan, Korea

ORCID:

<https://orcid.org/0009-0007-4981-9219>

Nurdavlatova Shakhnoza

Tashkent, Republic of
Uzbekistan, Korea

ORCID:

<https://orcid.org/0009-0008-6044-8823>

Djuraeva Umidakhon

Tashkent, Republic of
Uzbekistan, Korea

ORCID:

<https://orcid.org/0009-0007-5575-7595>

**FEATURES OF A COMPREHENSIVE STUDY
OF THE COMPONENTS OF READINESS FOR INNOVATIVE
ACTIVITIES OF TEACHERS AND THE ORGANIZATIONAL AND
INNOVATIVE ENVIRONMENT OF THE ORGANIZATION:
UKRAINIAN-UZBEK EXPERIENCE**

Annotation. The article reveals the relevance of the problem of forming psychological readiness for innovative activities of teachers of preschool educational organizations as the basis for their professional growth.

Keywords. innovation, innovative activity, innovation process, organizational and innovative environment, psychological readiness for innovative activity, teacher, professional growth, preschool educational organization.

Introduction. In modern conditions, an objective pattern is innovative transformations in all countries of the world. Fundamental changes are taking place in all areas of society, a transition has been made to the use of innovative development models aimed at improving quality and competitiveness in new economic and socio-cultural conditions. This requires a radical improvement in public administration in the area of organizing the development and implementation

of innovative ideas and technologies. One of the fundamental mechanisms for the development of education is innovation [1; 2].

The purpose of the publication: to present the Ukrainian-Uzbek experience of the features of carrying out a comprehensive study of the components of readiness for innovative activities of teachers and the organizational and innovative environment of the organization: Ukrainian-Uzbek experience, as a leading component of their professional growth.

Summary of the main material: “Innovation in education reflects a complex and lengthy process that is influenced by many factors. The problem of assessing their effectiveness plays a special role in the process of innovation; for this purpose, it is necessary to develop diagnostic knowledge and skills, and develop special and objective measurement methods. The problem arises of choosing different indicators and criteria for assessing the results of introducing innovations. There is a need to determine external and internal conditions, the factor structure and the relationship of their components, patterns and mechanisms that influence innovative activity in an organization and ensure its effectiveness” (V. Chudakova, 2022) [5].

It was found out by Chudakova V.P. that “the atmosphere of actualization and rethinking of life determines the need for a well-rounded teacher of educational organizations who could navigate a rapidly changing situation, understand human relations, could develop his ability for self-development, innovation, counteract cliches and negative pedagogical stereotypes. The carriers of pedagogical innovations, the process of developing and implementing innovations, are creative, innovative individuals, that is, people who are professionally trained and interested in carrying out innovative changes, and are psychologically ready for innovative activities” (V. Chudakova, 2016, 2017) [3; 4].

To solve socially significant problems, we have highlighted the Ukrainian-Uzbek experience and features of research into the components of readiness for innovative activities of teachers and the organizational and innovative environment of the organization. To implement them, we took as a basis scientific research conducted by researchers from Ukraine and the Republic of Uzbekistan at various experimental bases and scientific areas, in particular:

1) In the field of *psychological sciences*, in the specialty 19.00.10 – organizational psychology, economic psychology, the research topic has been completed: “Formation of psychological readiness of personnel of educational organizations for innovative activities” (Chudakova V. P., Ukraine, 2016). “Staff of educational organizations” took part in this study: managers, psychologists, teachers of secondary schools, researchers, university teachers. Let us note that the study was not conducted on the basis of preschool educational organizations.

2) *In the field of pedagogical sciences*, under the scientific guidance of V.P. Chudakova, scientific research is currently being carried out on the following topics: 2.1). “Formation of psychological readiness for innovative activities of teachers of preschool educational organizations” (researcher Sh. N. Nurdavlatova, Bucheon University in Tashkent, Uzbekistan). 2.2). “Features of the formation of a favorable organizational and innovative environment of a preschool educational organization” (researcher I. S. Niyazmetova, Bucheon University in Tashkent,

Uzbekistan). 2.3). “Features of the formation of motivational competence of teachers of preschool educational organizations” (researcher V. A. Juraeva, Bucheon University in Tashkent, Uzbekistan).

Let us note that the relevance of these problems and their insufficient theoretical, methodological and practical development determined the choice of the above research topics in the field of preschool educational organization. At this stage of the research, the development of the logic of scientific research, justification of the topic, and a plan for the implementation of scientific research are carried out (indicating: the content of the stages and types of research activities, deadlines, implementation mechanism). The plan consists of 3 sections: I. Preparation for the study; II. Research planning; III. Conducting research and processing results. For example, the contents of which are given in Tables 1; 2; 3.

Table 1

I. Preparing for the study

<i>The main content of the stages and types of research activities</i>	
1	Selecting a research topic, appointing a supervisor and approving the topic
2	Drawing up and approval of the Schedule.
3	Selection of literature on the research topic. – Selection and conduct of theoretical-analytical analysis of the research problem. – Preparation of a literature review. – Clarifications and compilation of bibliography. – Compiling a list of references
4	Clarification and definition of the scientific and methodological apparatus of the study. Clarification of the research topic, Definition of the subject and object, Determination of the purpose and objectives of the research, Proposition of a hypothesis, Forecasting the scientific novelty of the research; Practical results of the study; Scientific and practical significance of the research results, etc.
5	– Carrying out theoretical analysis, synthesis, generalization of ideas from various branches of scientific knowledge (pedagogy, psychology), forecasting that proves the relevance, novelty, theoretical and practical significance of the research problem. – Practical analysis of current problems.
6	Justification of the relevance of the research topic. Formation and description of the object and subject of research. Definition of the object and subject of research. Formation and description of the goals and objectives of the study. – Determination of the purpose and objectives of the research
7	Proposing a working hypothesis for the study. Forecasting and determining the scientific novelty of the research. Forecasting and determining practical research results. Forecasting and determining the scientific and practical significance of research results.
8	Formalization of the rationale for the research topic and introduction of the dissertation.
9	Drawing up a structural and logical diagram of a master's thesis

10	Determining the scope of research, principles for selecting theoretical and experimental material. Determination of characteristics of the methods used in the study.
----	---

table 2

II. Research planning

<i>The main content of the stages and types of research activities</i>	
1	Development of a research program and methodology. Drawing up a preliminary plan-prospectus for scientific research. Determination of the stages and their tasks of conducting scientific research. Determining the goals of the stages and methods of research. Determining the sequence and timing of the study.
2	Determination of the experimental basis for the research. Selection of participants in the experimental control groups for conducting the ascertaining stage of the empirical study. Selection of participants in the experimental control groups for the formative stage of the study.
3	Selection and definition of theoretical research methods. Selection of valid and reliable empirical methods for conducting the ascertaining stage of the study. Selection of interactive creative and correctional and developmental methods for conducting the formative stage of the study. Clarification and preparation of a structural and logical diagram of the master's thesis.

Table 3

III. Conducting research and processing results in

<i>The main content of the stages and types of research activities</i>	
1.	Stage 1. Exploratory stage of research
	– Clarification of the state of research of the problem in theory and educational practice.
2.	Stage 2. Ascertaining stage of empirical research
	– Preparation, organization and conduct of experimental work, creation of conditions for the implementation of the ascertaining stage of the experiment
	– Clarification of the composition of participants in the experimental and control groups
	– Clarification and development of the content of individual and collective protocols for collecting empirical research data.
	– Carrying out the ascertaining stage of the empirical research experiment in the experimental and control groups.
	– Collection, processing, analysis and interpretation of <i>the first section of the results</i> of empirical data under <i>the conditions of an ascertaining experiment</i> . – Analysis and comparison of data results.
	– Carrying out and processing mathematical and statistical analysis of research data.
3.	Stage 3. Formative stage of research
	– Clarification of creative and correctional-developmental methods for

	implementing the formative stage of research. – Preparation, organization and conduct of experimental work, creation of conditions for the formative stage of the experiment,
	– Clarification of the composition of participants in the experimental group
	– Development of <i>an original experimental training program</i> , preparation of scientific and methodological materials for the implementation of the formative stage of the research.
	– Conducting the formative stage of the study in the experimental group. Introduction of the author's experimental training program.
4.	Stage 4. Generalizing (control and analytical) stage of the study.
	– Collection, processing, analysis and interpretation of the 2nd section of the results of empirical research data in the experimental and control groups <i>after conducting the formative experiment</i> . – Analysis and comparison of differences in results
	– Preparation of experimental documentation (protocols, tables, graphs and diagrams, etc.)
	– Carrying out and processing mathematical and statistical analysis of research data.
	– Identification of differences in the results of the data from the 1st section and the 2nd section in the experimental and control groups. – Determining the dynamics of changes in research indicators
	Clarification and completion of the dissertation

Drawing up and implementing this plan will make it possible for the researcher to self-organize and implement it effectively.

Conclusions. The implementation of comprehensive studies of the components of readiness for innovative activities of teachers and the organizational and innovative environment of the organization will make it possible to create internal and external conditions for innovative transformations.

List of used literature.

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 36, ст.266. 2002, ВВР, 2021, № 49, ст.391. № 2849-IX від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

2. Закон Республики Узбекистан «Об инновационной деятельности» от 24.07.2020 г. № ЗРУ-630. URL: <https://lex.uz/ru/docs/4910448>

3. Чудакова В. П. Формування психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності: дис канд. психол. наук; 19.00.10 / Віра Петрівна Чудакова. Ін-т психол. імені Г. С Костюка НАПН України. 2016. 474с.

4. Chudakova V. (2017) Scientific and methodological support for the formation of psychological readiness for innovative activity as a means of developing a person's competitiveness. Fundamental and applied researches in practice of leading

scientific schools. 23 (5), 8–25 (Canada). URL: <https://farplss.org/index.php/journal/article/view/232/223>

5. Chudakova V. P. (2022) The integrative toolkit of “humanitarian expertise and correction” of the implementation of “The technology of forming psychological readiness for innovative activity” – the basis of the development of the competences of the individual’s competitiveness in the conditions of digital and STEM education. SECTION 15. Humanistic expertise as a strategy for the development of the culture of the future Text: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltia Publishing, 2022. 348 p. P. 271-330.

URL: <http://baltiapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/276>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-262-3-15>

UDC 37.016:811

Niyazmetova Iroda
Tashkent, Republic of
Uzbekistan
ORCID:<https://orcid.org/0009-0007-4981-9219>

“FORMATION OF AN ORGANIZATIONAL-INNOVATIVE ENVIRONMENT” TO CREATE FAVORABLE CONDITIONS FOR PROFESSIONAL GROWTH OF TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

Annotation. The article reveals the issue of the relevance of the formation of an organizational-innovative environment to create favorable conditions for the professional growth of teachers of a preschool educational organization.

Keywords. formation of an organizational and innovative environment, teacher, professional growth, preschool educational organization.

Introduction. The relevance of the problem of the particular formation of an organizational-innovative environment for creating favorable conditions for the professional growth of teachers of preschool educational organizations" is the most important area of qualitative changes in the modern conditions of innovative transformations in the Republic of Uzbekistan. Currently, in modern society, where education plays a key role, the innovative environment in preschool educational organizations is becoming an increasingly important aspect. It should be noted that the formation of an organizational and innovative environment in preschool educational organizations requires the active participation and comprehensive development of the entire teaching staff. Important stages of a teacher’s professional growth are the process of acquiring knowledge and skills, as well as the active use of an innovative environment in his practice, allowing him to effectively carry out his teaching activities and solve the professional tasks facing him.

Purpose of the publication: to reveal the relevance of the problem of forming an organizational and innovative environment for teachers of a preschool educational organization, to create conditions for their professional growth.

Presentation of the main material: Due to the strengthening of the processes of globalization and integration into the world community, the Republic of Uzbekistan faces the task of reforming and actively implementing innovative transformations in education [4]. For their successful implementation, the “Strategy for Innovative Development of the Republic of Uzbekistan for 2022-2026” was adopted.

One of the main areas that is currently receiving a lot of attention is the education system. One of the main tasks is the creation of competitive educational institutions. Despite the growing number of publications devoted to innovative activities in education, the problem of forming an organizational and innovative environment in preschool educational organizations has not been sufficiently addressed. Therefore, this problem needs additional research.

Since the process of innovative development can only proceed effectively under certain conditions created by *the organizational and innovative environment*, which in turn is a prerequisite for the formation of an effective innovation system [1].

In pedagogy and psychology, certain theoretical material has been accumulated that allows solving the problem of “organizational-innovative environment of an educational organization.” Issues of determining the content of the organizational-innovative environment and its development are covered in the works of scientists when studying: the methodological aspect of the educational environment (M.M. Bakhtin, S.I. Gessen, E.N. Gusinsky, S.P. Kapitsa, K.I. Knyazeva, S.P. Kurdyumov, N.S. Krylov, G.G. Malinetsky, A.B. Potapov, P.A. Florensky, E.A. Yamburg, S.G. Vershlovsky, L.S. Vygotsky, D.Z. Markovich, G.P. Shchedrovitsky and others), research into the possibility of personality development in an educational environment (V.A. Levin); studying the problem of searching for research and technological aspects of the educational environment. (B.N. Bodenko, I.A. Zimnyaya, V.A. Karakovsky, O.K. Filatov, A.V. Khutorskoy); studied the state of the educational environment at the university (M.T. Gromkova, E.M. Korotkova, L.D. Stolyarenko, S.I. Samygina, A.N. Silina, Yu.V. Senko); technologies for implementing an innovative environment for an organization (L.M. Kuznetsova); establishing a set of components – spatio-temporal components of the innovation environment, including the interaction of subjects of the innovation process (V.A. Petkov, S.I. Andryushchenko); studied the problems of examination and correction of the organizational- innovative environment of the organization, as external conditions for “forming the psychological readiness of the personnel of educational organizations for innovative activities” (V.P. Chudakova). Note that she conducted the research on the basis of general education institutions, private schools, universities, corporations and enterprises, while she did not conduct research on the basis of preschool educational organizations.

The organizational-innovative environment consists of innovative potential, an innovative climate that assesses the state of its environment, which are the leading factors of competitiveness. Analysis of an organization's innovative environment is

complex and time-consuming, so much attention is paid to the technology of its implementation. The issues of creating a favorable organizational and innovative environment in preschool educational organizations are not sufficiently represented in the scientific literature. That is why the topic of our scientific research was chosen “formation of a favorable organizational and innovative environment of a preschool educational organization” (Nizmetova I., 2023).

V.P. Chudakova revealed that “at the present stage of innovative development of education, managers, in collaboration with the teaching staff, need to make a lot of effort to *create a favorable organizational and innovative environment* – this is a set of external conditions of everyday professional activity, which encourages staff to self-improvement, self-development, self-actualization, and contributes to the creation in the organization of a favorable psychological climate, an atmosphere of creative activity, and the competitiveness of the team, which is the fundamental basis for the formation of psychological readiness for innovative activity (Chudakova V.P., 2016) [5].

V.A. Petkov, S.I. Andryushchenko “established that the innovative environment in a modern educational institution is a set of spatio-temporal components, including specific space conditions, features of educational innovations, including the interaction of subjects of the innovation process” [3].

Let us note that “formation of an organizational-innovative environment” occupies an important place for *creating favorable conditions for the professional growth of teachers* of a preschool educational organization. There is a lot of content to the concept of professional growth. From the point of view of N.N. Likhanova, the *concept of professional growth* can be considered as an ascending vector that contributes to a more complete disclosure of the potential capabilities and abilities of a teacher in professional activities. It is accompanied by quantitative, qualitative, substantive and structural changes in personality, which then lead to the build-up and expansion of competencies, to a gradual ascent into the profession under the influence of external and internal factors.” Kuznetsova L.M. believes that “professional growth is a “climbing” that is accompanied by changes in the personality of the teacher, his professional culture and worldview, which further leads to the development of professionalism under the influence of various internal and external factors. The success of a teacher’s professional growth can be judged by the following indicators/criteria: positive dynamics of the teacher’s personal development; growth of professional skills; active growth of professional skills; high level of professional creativity of the teacher” [2].

Having analyzed the literature, noting that the professional growth of a teacher is directly related to his ability to competently apply and interact with *the organizational-innovative environment* and actively implement it in his activities. But for its successful use in its work, the innovative environment must meet several criteria: It must accommodate all participants in the pedagogical process - the head of the preschool educational organization, the teacher, students and their parents. The organizational and innovative environment should cover innovative approaches to curriculum development, teaching methods, administrative practices and the general educational environment. -It must combine both internal and external factors of

participants in the innovation process. When organizing an innovative environment, it is necessary to take into account the national, age, gender, pedagogical and psychological characteristics of the participants in the educational process, their external and external factors.

It is important to understand that providing teachers with the opportunity to constantly improve their knowledge and skills stimulates their creative activity and the process of self-education. And the process of creating an organizational-innovative environment is one of the ways to organize a system of professional growth for a teacher, which may include such elements as training, exchange of experience, research activities and innovative activities. The creation and support of favorable conditions for teaching teachers also plays a very important role in professional growth.

Conclusions To summarize, we note that the study of the issues of “formation of an organizational-innovative environment” makes it possible to create favorable conditions for the professional growth of teachers of a preschool educational organization in the conditions of innovative transformations and is relevant for solving such socially important problems as the organization and implementation of high-quality educational activities in a preschool educational organization, establishing and developing a system of additional professional education, meeting the needs of teaching staff in obtaining knowledge about the latest achievements in the field of pedagogy and the active participation of teachers in innovative activities.

List of sources used.

1. The innovative heart of an organization.
URL:<https://studfile.net/preview/8960654/page:31/>
2. Kuznetsova L.M. Professional growth as a scientific concept. URL:
<https://cyberleninka.ru/article/n/professionalnyy-rost-kak-nauchnoe-ponyatie>
3. Petkov V. A., Andryushchenko S. I. Organization of the innovative environment of an educational institution.
URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-innovatsionnoy-sredy-obrazovatel'nogo-uchrezhdeniya>.
4. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan on approval of the “Strategy for Innovative Development of the Republic of Uzbekistan for 2019–2021”
URL: <https://lex.uz/docs/3913186>
5. Chudakova V. P. Formation of psychological readiness of personnel of educational organizations before innovative activity: dis cand . psychol . sciences; 19.00.10 / Vira Petrivna Chudakova Institute of Psychology . Named after G. S Kostyuk NAPN of Ukraine . 2016. – 474 p. URL:
[https://lib.iitta.gov.ua/166005/3/ChudakovaVP%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/166005/3/ChudakovaVP%20(1).pdf).

Nurdavlatova Shakhnoza
1st year master's student,
Bucheon University in
Tashkent
Tashkent, Republic of
Uzbekistan, Korea
ORCID:
<https://orcid.org/0009-0008-6044-8823>

**ON THE RELEVANCE OF THE PROBLEM OF DEVELOPING
PSYCHOLOGICAL READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITY AS THE
BASIS FOR THE PROFESSIONAL GROWTH OF TEACHERS OF A
PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION**

Annotation. The article reveals the relevance of the problem of forming psychological readiness for innovative activities of teachers of preschool educational organizations as the basis for their professional growth.

Keywords. innovation, innovative activity, innovation process, psychological readiness, teacher, professional growth, preschool educational organization.

Introduction. In the context of innovative transformations, the main condition for the development of any country is a high level of development of science and the education system. In the global education system, special attention is paid to the introduction and application of new innovative approaches in the educational process. Innovative activities in the field of education have a fairly wide range of specific areas of application and are inherently an integrating factor that unites the educational process and scientific research. It involves not only the use of new scientific knowledge, but most importantly, it includes the creative search itself in the educational process. Innovations or innovations are characteristic of any professional human activity and therefore, naturally, become the subject of study, analysis and implementation. Innovations do not arise on their own; they are the result of scientific research by individual teachers and entire teams.

Today in the Republic of Uzbekistan one of the priorities of education is its modernization; a prerequisite for its effectiveness is the implementation of innovative activities in educational organizations. Innovation has become one of the fundamental mechanisms for the development of education. In this regard, innovative activity becomes one of the priority areas of education in general. Updating the education system, methodology and technology for organizing the educational process in educational organizations is possible only in the conditions of innovative activity, which involves the inclusion of teachers in the process of creating, mastering and using pedagogical innovations in educational practice.

The results of the literature analysis of the problem being studied indicate that the level of scientific developments is quite wide: from detailed concepts and

fundamental positions to primary ideas and formulations. With all the variety of studies devoted to innovation issues, it has been revealed that the study of “*psychological readiness for innovative activities of teachers of preschool educational organizations*” has not been sufficiently studied and requires additional study.

The purpose of this publication is to theoretically substantiate the relevance of the problem of developing psychological readiness for innovative activities of teachers of preschool educational organizations as the basis for their professional growth.

Presentation of the main material: The possibility of intensifying research on innovation activity has been made possible by the emergence of a new branch of knowledge, science - “innovation”, covering issues of methodology and organization of innovation activity and studying the patterns of development processes.

In order to study the essence of generic concepts and terms of “innovation activity”, to clarify their identities and differences, V. P. Chudakova [3] studied the genesis of the development of the science of “innovation”. She proposed the logic of their systematization, which is determined by the need to distribute research material, differentiate concepts, characteristics, and divide it into two groups. The development of the conceptual apparatus of the study is based on the following tasks: identifying the key concept and synonymous words; selection of derivative terms for the key concept; transformation of interdisciplinary concepts into a system of psychological and pedagogical scientific knowledge. In order to develop the conceptual and terminological apparatus of the study, the objects of analysis of basic concepts are identified and grouped according to the hierarchy of tasks. *The first group* [3] includes tasks of analyzing the specifics of the genesis of development and the essence of the science “innovation”. *The key concepts of this group were:* → “novelty”, → “innovation”, → “innovation”, → “innovation”, → “innovation and innovation in the field of education”, → “types of innovation”, → “educational and pedagogical innovation”, → “innovation process and its structural components”, → “innovation product”, → “organizational and managerial conditions”, → “innovation environment”, → “innovation activity”. *The second group* [4] includes tasks of analyzing the directions of studying the problem under study and the structural components of the construct “formation of psychological readiness of personnel of educational organizations for innovative activities”, as the main form of personal development of personnel and educational organizations as a whole. *The key concepts are:* → “readiness”, → “activity”, → “readiness for activity”, → “psychological readiness and not readiness for activity”, → “psychological readiness for innovative activity”, → “formation of psychological readiness for innovative activity” [3].

It was revealed that for the first time the words “innovation” began to be used in the 18th century at the level of everyday speech to define something new that was ahead of its time. In foreign studies of the 19th century. it appeared in technology with the introduction of certain elements of one industry into another and was considered ambiguously in the literature - translated from English, “innovation” means renewal, novelty, change. At the beginning of the 20th century, a new field of knowledge arose, “innovation” - the science of innovation, within the framework of

which the patterns of its development processes began to be studied. Active research aimed at building a “theory of innovative development” has been carried out since the 30s of the twentieth century [3].

It was found that one of the first who, at the level of theoretical knowledge, revealed the essence of the concept of “innovation” was I. Schumpeter, when he conducted research in the field of economic development. He viewed the term “innovation” as the embodiment of a scientific discovery in a new technology or product. Since that time, the concept of “innovation” and the related terms “innovation process”, “innovation activity” and others have received the status of general scientific categories of a high level of generalization and have enriched the conceptual systems of many sciences [5].

In the domestic literature, the problem of innovation has also been considered for a long time in the system of economic research. Over time, the problem arose of assessing the qualitative characteristics of innovative changes in all areas of social life, but it turned out that it was impossible to determine these changes only within the framework of economic theories. A different approach to the study of innovation processes is needed, where the analysis of innovation problems includes the use of achievements not only in the field of science and technology, but also in the fields of management, education, psychology, pedagogy, and law [3; 4].

Pedagogical innovation processes have become the subject of special study in the West since about the 50s of the 20th century and were of a clearly applied nature. Currently, in pedagogy, the problem of innovation and its conceptual apparatus and scientific and methodological support have become the subject of special research; they are mainly focused on theoretical justification, analysis of various aspects of innovative processes in the education and training system, development of practical recommendations for the development, implementation of innovations, ensuring optimal mode of functioning of innovative projects and programs. People started talking about innovations in the educational system in the 80s of the 20th century. The terms “innovations in education” and “pedagogical innovations,” used as synonyms, were scientifically substantiated and introduced by the Kazakh scientist N.R. Yusufbekova into the categorical apparatus of pedagogy and are reflected in psychology, management, politics, and education. She notes that the direction of innovative processes in education reflects the modern needs of social development [3; 4].

The concept of “innovation” is defined depending on various methodological approaches, among which two main ones can be distinguished: – innovation is considered as the result of the creative process; – innovation is presented as a process of introducing innovations (innovations). The successful implementation of innovative activities *directly depends on the formation of the teacher’s psychological readiness for innovative activities*. For the successful implementation of innovative activities, it is necessary to develop in teachers the readiness to make innovative decisions, take certain risks, constructively resolve conflict situations that arise during the implementation of innovations and overcome innovation barriers.

The introduction of innovations in the educational process with the aim of developing a system of continuous education will become the locomotive of the

future of educational institutions, because the use of innovative technologies is a wonderful tool. The currently implemented innovation policy of the Republic of Uzbekistan determines the corresponding trends in the development of all levels of the education system, in which preschool education plays a unique role in the formation of a growing person. Reforming preschool education in order to better satisfy the needs of parents and the interests of children places new demands on preschool educational organizations. The introduction of innovative activities is the most important condition for improving and reforming the preschool education system.

Preschool education, which received the status of the first compulsory stage of continuing education in the Law “On Education” of the Republic of Uzbekistan (2020), is aimed at teaching and raising children. In the context of growing globalization, this institution of childhood is also being transformed and modernized. The changes are manifested in a change in programs, methods and approaches to teaching, in the variety of types and types of preschool educational organizations, in the development of the non-state sector, in the introduction of the state standard of preschool education and upbringing, in the widespread use of information and communication technologies, in the expansion of the social space of the kindergarten (cooperation with libraries, museums, etc.), in diversifying the range of additional educational services, in developing mechanisms for public examination of the quality of educational services, etc. [1; 2].

We agree with V.I. Slobodchikov that the quality of preschool education is the quality of a child’s life. This idea is more relevant now than ever. At the present stage of development of society, there is a need to introduce state educational standards not only in primary and secondary schools, but also in preschool education. Over the past period, large-scale work has been carried out in the country to organize an effective system of preschool education, designed to ensure the formation of a healthy and comprehensively developed younger generation, the introduction of effective forms and methods of teaching and upbringing into the educational process [2].

The level of preschool education to some extent determines what the quality of subsequent levels of the education system of Uzbekistan will be. Taking this into account, there is a need to update and improve the quality of preschool education, to introduce software and methodological support for preschool education of a new generation. Therefore, the search for ways to develop professional readiness for innovation in preschool educational organizations (PEO) is a socially significant problem facing pedagogical science.

The implementation of the designated strategy to a certain extent depends on the personal and professional resource of the teacher of a preschool educational organization (PEO), his innovative potential; new requirements are put forward for the personal and professional competence of teachers, encouraging them to actively and creatively participate in innovative activities.

Professional and personal competence, the desire for self-development, and a focus on using innovative technologies characterize the necessary level of his development as a subject of labor in the context of modern challenges to the field of education. There is no doubt that successful professional activity is based not only on

innovative approaches, but also on the teacher's readiness for innovative activities, and the factor in the professional development of a preschool teacher is the internal environment of the individual, his activity, and the need for self-realization.

Conclusions To summarize, we note that the problem of this study is relevant in connection with the following contradictions: – between the need of modern preschool educational practice for innovative development and the psychological unpreparedness of preschool teachers for innovations; – between the need to ensure psychological readiness for innovative activities of preschool teachers and the insufficient scientific development of psychological models, algorithms, technologies and conditions for effectively solving this problem. Solving them will provide an opportunity to form psychological readiness for innovative activities as the basis for the professional growth of teachers of preschool educational organizations.

Bibliography of your article.

1. Закон Республики Узбекистан «Об образовании» от 23.09.2020 г. № ЗРУ-637, Статья 8. URL: <https://lex.uz/docs/5013009>
2. Постановление Президента Республики Узбекистан «Об утверждении концепции развития системы дошкольного образования Республики Узбекистан до 2030 года» от 08.05.2019 г. № ПП-4312 URL: <https://lex.uz/uz/docs/5184500?ONDATE=23.12.2020&action=compare>
3. Чудакова В. П. Формування психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності: дис..... канд. психол. наук; 19.00.10 / Віра Петрівна Чудакова Ін-т психол. імені Г. С Костюка НАПН України. 2016. 474 с. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/166005/3/ЧудаковаВП%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/166005/3/ЧудаковаВП%20(1).pdf).
4. Chudakova V. (2017) Scientific and methodological support for the formation of psychological readiness for innovative activity as a means of developing a person's competitiveness. Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. 23 (5), 8–25 (Canada). URL: <https://farplss.org/index.php/journal/article/view/232/223>
5. Schumpeter Y. Dusiness cycles: theoretical, historical and statistical fnd lysis the capitalist procss. NY, 1939. 120 с.

Наукове видання

**«Психолого-педагогічні читання імені професора
Євгена Петухова
(до 105-річчя становлення кафедри)»
06 жовтня 2023 року**

Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої
освіти і молодих учених

Умовн. друк. арк. 10,46

Видавець і виготовлювач

Херсонський державний університет.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ХС № 69 від 10 грудня 2010 р.
73000, Україна, м. Херсон, вул. Університетська, 27. Тел. (0552) 32-67-95.